

IV 170.

СОЧИВИЦА

ИЛИ

СТАНКО ПЕТРОВИЋ.

ИСТОРИЈСКИ ДОГАЂАЈИ ИЗ XVIII. ВИЈЕКА

У ПЕТ ЧИНОВА

НАПИСАО

ЛУКА ПЕТРОВИЋ.

269

У НОВОМЕ САДУ
ШТАМПАРИЈА А. ПАЈЕВИЋА
1877.

ИСТ

7
8-2

СОЧИВИЦА

ИЛИ

СТАНКО ПЕТРОВИЋ,

ИСТОРИЈСКИ ДОГАЂАЈИ ИЗ XVIII. ВИЈЕКА

У ПЕТ ЧИНОВА

НАПИСАО

ЛУКА ПЕТРОВИЋ.

У НОВОМЕ САДУ,
ШТАМПАРИЈА А. ПАЈЕВИЋА
1877.

710-776

235414.

„Све што могу српском роду
Посветићу за науку и слободу.“

В. М. К.

роду
боду.

СОЧИВИЦА

ИЛИ

СТАНКО ПЕТРОВИЋ.

ЛИЦА.

Данило владика Црногорски.

Станко синовац му.

Јосип цар Аустријски.

Секретар му.

Ферих за официра у Лици.

Манојло ковач на Тронеђи.

Јока жена му.

Анђа ћер му.

Аврам чобан му.

Игуман.

1. Калуђер.

2 Калуђер.

Јаникија слуга им.

Али-Бег, Турчин.

Сујо слуга му.

Сманћ-Бег млади.

Шширо, Далматинац.

Стојан, краишник.

Бепо, кавански слуга.

Јово, четник.

Више четника.

Више Турака.

Више сержана.

Више момака и дјевојака.

ПРЕДГОВОР.

Још у дјетинству моме ја сам слушао са Сочивицу, о њему има приповедања и пјевања на различне начине. Тада сам ја тога више запамтио, па и сам приповједао и пјевао. После у школи мојој, да како да није било о томе ријечи. Школа у Краини и живот народа српског, то су два различита појма. Узрок је познат. Па тако и после моје школе одбијем се у свијет. Судба та ће да ја на Сочивицу са свим заборави. Шта више! дошло ми је у модерном животу, да је све просто и глупо, што сам ја као дијете научио у очиној кући, особито у Лици, те сам и сам брже боље гледао да ми се не би подкрало штогођ од те провикане „глупости.“ Но данас ја се томе ни мало не чудим, јер нијесам сам ја тај помодар био; него је то опћа вртоглавца била, у коју сам ја као гудо и неуко дијете доспио, те сам подлећи морао.

А ево да још јаче то освијетлим, јер је интересно: тако Србин из Лике како је

дошао до Карловца, промијенио си је име, ако је био Савва прозвао се „Стефан“, ако-ли Јован „Мика“ и. т. д. затијем променио је језик и одијело, па тому је јоштер помагало ако је по ђе што штрбљекао њемачки, и тако се то прокрадало од солдачије, па ако и то помогло није, онда се је протуривао даље, те је „кајкао“ по Загребу и Вараждину што се брже дало, па тако је то и за мене био културни идиум, те сам и ја најсретни био, кад сам се достао ффрака и цилиндра, и у томе помоћеном стању, расла је с тијем уједно манија и сва протува, која се само замислити може, на једном одроћенику који се несвијестно предао спољашњем утиску у филистарству.

И у таковој спојеној и одрећеној друштву, једва ме је још везивао спомен мојих родитеља, њих сам се још нешто пристиђивао, али на све што је српско особито из Лике, ја сам гледао кроз помодно стакло, а подстицали су ме на то још разни примјери мојих земљака, који су се већ врло обогатили били, те сам журио за њима.

Него даде ми Бог да доживим препород српске књиге. Срећа ми послужи, слушати српске бесједе у цркви, читати исто-

рију цркве српске, гледа сам слике, проучава историје, упутио сам се у земљопис и етнографију. Па тако докопам се и Вукових дјела, мени је на срце капала свака ријеч српске пјесме. Нити сам се више чудео да се у Загребу најправије научити може српски језик, јер је већ из Загреба поврвила била књига, коју сам ја радо чита, ма да је латиницом писана, јер у краишкој школи то је писмо службено било, те сам му се навикао био. Илирство било је мелем за мене, јер је одбијало папство. Звонимир је био тада Загребчанима клерикални ступац, па „*Poslanica biskupima Talije*« то је било свето писмо учењацима илирским. А толико је мени годило са свим наравски.

У новије пако доба, измјенило се је то на велику моју саблазну, изгубих вјеру у те сваке апостоле, који се бацакају час овако час онако. Одпоче озбиљније премишљати, и ту ми паде на ум опет мој стари Сочивица, те поче сабирати грађу, да начиним себи јасну слику о томе јунаку, омиље ми исти предмет и због тога, што ми стари моји приповједаше о њему као о праотцу своме, који би пореклом из витешке Црне Горе, и како се настанио у Дабашници у Лици, — истом ју-

наштво тога српскога слободара, и карактерни спомен његов осмјели мене на ову радњу, која превазилази до душе моју умну снагу, али се је срасла са жељом и вољом мојом та основна мисао моја, да изиђем нарочито пред браћу моју у Краини, па да им ову исповјед пристојно у руке предам, нека виде, како сам ја, међу таласима тога бурнога помодарења, пребијао се од немила до недрага; али не нађох покоја души својој нигђе, доли опет на огњишту српском, на спомену безсмртнога Станка Сочивице.

И стијем најискренијем чувством одлучих се да наштампа ову моју радњу, еда помогне дух Сочивичин, још и више и на шире подигнути лукаво погажену свијест и доброту српску.

У једно обећавам, сву корист од овога дјела даровати у помоћ сиротињи пребеглој из Босне, која злопати од глади и сваке потребе међу нами. Ма на критику мога Сочивице ја и не сањам; него сву браћу остављам радо учењацима и вјештацима. —

Карловац на Видов дан 1877.

Лука Петровић.

П Р В И Ч И Н.

ПРВИ ПОЈАВ.

(У далматинском граду Задру кавана, крај мора једна соба, три стола, код свакога три дрвена столица, врата с лева и десна, с десне стране улази владика Данило у црногорском одијелу, за њим улази синовац му Станко, око осамнајест година, наоружан).

Владика.

Боже благи, слава ти вјекова,
Што нас спасе од морскије ждрла,
Која на нас бијаху зинула,
Да нас прождру у несито тело:
Више пута возах се по мору
По сињему на и по црному,
Ал у таквом још небијах страху
Највећу ми ти бригу зададе. (на Станка)
Од страшније морскије таласа,
Лађа нам се почела љуљати
Тако страшно да с' у несвијест пао!
Уплаших се, не знам шта да почнем,
Да не буде ваљани морнара,
Који знаше у помоћ притећи,
Спуштисмо те у један крај лађе
И покрисмо вучим јапунцетом

Тако сам те више пута гледа
 Блијед си био као каква крпа,
 Од које се морска јадра кроје
 Што по мору разђерују лађе
 Па и ову Задру доћераше (на прозор означаје ру-
 ком ће се лађа видн).

Станко. (Љуби му руку).

О Владико! од срца ти фала,
 На твом труду и твојој добротн,
 Што ме водиш овамо да видим,
 Што још знао нити чуо нијесам
 Да упознам нашу браћу милу,
 Што по тијем крајевима живе.
 Кад се деси згода ил невоља
 Знаћу ти се с овом зафалити.

(Прими десном руком кубуру).

Владика.

Сада слушај па ми одговори,
 Како ти је? је л' те мука прошла?

Станко.

Богу фала ништа не осјећам.
 Само нешто још ми пред очима
 Ће кад сине, али брзо мине;
 Осјети се нешто, да те питам,
 Шта ми прича од Которске Боке?

И онога дивног пристаништа,
 Од оније високи домова,
 Што гледашмо кад прођошмо мимо,
 Виђох лијепе куће озидане
 И око њих воће посађено,
 Десно лијево куда око бациш,
 Не знаш ће је лепше и згодније,
 То се сјети, даље не знам ништа,
 Јер несвијест љуто ме савлада,
 Те у сну сам страшно се борио,
 Са некакoм чудноватом стоком.

Владика.

Обично је несвјест уморљива,
 У њој много које шта се збива,
 Кад се спава, тадај се и сања,
 Па и у сну свашта се привиђа,
 А на то се од прилике каже :
 Све јест клатња, сам је Бог истина !

Станко.

Лијепо збориш, све то разумијем,
 Ал не могу на томе остати :
 Бокези ми не иду из главе,
 Ти ми рече, да су браћа наша,
 Да су вредни, да им равна нема,
 Што имају, да су заслужили,

Све на мору, а мало на суву,
 Да су вјешти и храбри у боју
 То те, стриче, молим, да ми кажеш!

Владика.

Да си дијете, не да се порећи,
 Рад би знати више него треба,
 Чудо знати није за свакога,
 Видићемо, оће л' бити за те:
 Ваљани су Бокези то стоји,
 Бише негда скуца с Црном Гором
 Па несрећа српска од вјекова
 И код те се прилике десила,
 Узе Боку, отрже ми руку,
 Јер у боју таквих соколова
 Наћи можеш само под Ловћеном,
 Мени оста за то пословица,
 Да ју пјевам и да браћу тјешим:
 „Тећ' ће вода, куд је до сад текла
 „Што је давно српска мајка рекла.“

Станко.

А за што се тако догодило?
 Није ли се могло на пут стати?
 Чудне среће! Да су сада с нами,
 Пуно лакше би потукли Турке,
 Оне наше вјечите душмане,

Да нам их је један пут сатрти,
Ка што дуван у авану тремо!

Владика.

Ајд не лудуј, није ми до шале!
Имам важне после обављати.
Ја ћу поћи, ти остани овђе,
Причекај ме, док се назад вратим,
Много часа имам ти казати,
Судим да ћеш ти знати мучати.
Ту сад сједи — да л' нијеси гладан,
Или морда те би штогођ пио?
Да зовнемо, еда иђе кога? (огледа)
Какова је ово гостиона,
Када у њој ништа се не служи?!

Станко.

Фала, стриче, ја ништа не могу,
Причека ћу лако док се вратиш,
Наручићу нек нам што приправе,
А ти поћи са пратњом вишњега.

(Владика одлази, Станко га прати до врата, и цијелива му)
десницу, враћа се, одпочне — одати по соби, гледа
себе, застане, — меће руку на главу, сад на
срце и настави :

Све ме нешто око срца зебе, —
Блиска ми се опет пред очима,

Крв у жилам' не ће да мирује,
 То је ваљда од морског немира,
 Али опет, ко да нечем слути,
 Бог нек даде да добро испаде!

ДРУГИ ПОЈАВ.

(Један Далматинац улази у кавану, на глави црвена ћеница
 капа, плави прелук, широки рукави на кошуљи, плаве уске
 гаће сукнене, чарапе и опанци на ногама)

Шпиро.

Помози бог, млади Црногорче!

Станко.

Добра т' срећа брате Далматинче!

Шпиро.

Од куда ти у наш град бијели?

Станко.

Са високи брда црногорски.

Шпиро.

Па што те је амо донијело?

Станко.

Морем лађа, — а по суву ноге —!

Шпиро.

Ја не мишљах да те тако питам,
 Ђедох рећи, што си дош'о амо?

Станко.

Зар је нужно да ти и то кажем?
 Од мојије слуша сам ђедова :
 Своје тајне ником не причати ;
 А с овијем бићеш задовољан.

Шпиро.

Баш за тајне нијесам те пит'о,
 Ал' ако их каковије имаш,
 Мореш ми их слободно открити.

Станко.

Лацманин си, на носу ти видим,
 Све би радо чути и дознати,
 Баш ко да си из палине школе,
 Па те за то многи мало воле!

Шпиро (за себе).

Бога ми ово је ђаво од дечка, (опет к-њему)
 А имаш ли још кога у друштву?

Станко.

Дођох с стрицем, владиком Данилом,
 Он с' удаљи, да после обави,
 А ја остах овђе док се врати.

ТРЕЋИ ПОЈАВ.

(Један краишник улази, црљена капа на глави, црна аљина од домаћег сукна, плаве лаче исто домаће, чарапе и опанци; поздравља.)

Стојан.

Помози вам Бог браћо! (одздрављају)

Бог ти помогао.

Рекох браћо, јер по одијелу (к Станку)

Ово биће младо Црногорче. (к Шпиро смијешећи се)

Ти ћеш бити лацманче Задарско!

Шпиро. (нагло)

А ти ш' бити сиротиња личка!

Стојан (дирнут мало).

Личанин сам ма сирота нијесам,

Код нас врага сиротом називљу.

Шпиро.

Па шта тражиш међу лацманима? (меканије)

Стојан.

Дођох у град рад кућних потреба,

Ту се сврнух, ћедох да што купим,

Ма не нађох ништа до дангубе,

Па ћу и ја с вама дангубити

Кратко вријеме, ако вам је право.

Шпиро.

Кавана је сваком отворена,

Слободно ти стоји као и нама,

Кад те воља доћи, кад отићи! (опет Станку)

А Бога ти млади Црногорче,
Како сада с Турцима слажете?

Станко.

Ето опет лудога питања!
Црногорци с Турцима да слажу!
То је нешто што бити не може,
Нит се до сад још икад десило!

Шпиро.

Ах, опрости! ту сам погријешно!
Ћедох рећи да л' се побијете?

Станко.

На то ћу ти толико причати:
Црногорцу у бој међу Турке
Сто пут драже, нег вама у цркву! (латином)

Шпиро.

Колико вас у бој поћи може?

Станко.

Таком згодом ми се не бројимо,
Јер ми знамо ко је Црногорац,
Ког је горско одојило млијеко,
Ком је мајка улила у срце
За слободу да живот жртвује,
Ко је кадар оружијем кретати,
Тај код куће никад не остаје,

Него трчи један пред другога,
 Па ко падне у бој за слободу,
 Тај се кити лаворови вјенци,
 Таку браћу у читуљу пишу.

Шпиро.

Како стоји с прахом и оловом?

Станко.

Кад би тога довољно имали,
 Другчије би Турке нагањали.
 Задњи пут нам олова пофали,
 Владика се нађе у невољи
 Штампаријска слова покупишмо,
 Те танета брже салијевашмо,
 Ударишмо жестоко на Турке,
 И тај пут их љуто нагазишмо.

Шпиро (чуди се).

Је л' могуће, ако Бога знадеш?
 Па чим ће те сад даље штампати?

Станко.

И то ћу ти лако изпричати,
 Доклен буде љутога камена
 Преко Црне Горе поносите,
 И планина преко наших брда,
 Док по њима Црногорци ходе,

Доклен буде таквије бораца,
 Који рађе на боју погину
 Нег на дому ко бабе помиру;
 Док је срца и поштених лица
 И честити одважни мишица
 Биће штампе и за штампу грађе,
 Па од свега кад по нешто буде,
 Кад се види о чему се ради,
 Крену ће се и остала браћа,
 Што по крви и сродном језику
 Баш у наше коло припадају,
 Па са таком слогом да кренемо
 И са свију страна ударимо,
 Потукли би нашега душмана
 Који Србе већ четири вјека
 Сваком муком нечувеном мучи. —

Стојан.

Не замјери, млади Црногорче,
 Овај тебе ко да изповједа!
 Но допусти, лијепо те молим,
 Да ја њега двије три запитам
 Одма ће мо знати на чему смо: (окреће се Шпире)
 Шпиро брате ти премного питаш,
 А то све би ти знати морао,
 Јер је Црна Гора брдовита,
 Далмацији сестра по природи,

Црногорци браћа Далматинцем,
 Па кажи нам тако ти братинства,
 Да л' држите старе обичаје,
 Каква вам је слава о Божићу?

Шпиро.

Казаћу ти управ по истини:
 На бадњи дан сви се окупимо,
 Вечерамо пак се напијемо,
 По ђекој'и пут се опијемо,
 На „Полноћку“ у цркву идемо,
 Понесемо конца у иглама,
 Пришивамо једнога за другу;
 Док непочне ларма у велико,
 Тури амо, повуци онамо,
 Жене псују, момци прескакују,
 Мислио би да то није црква,
 Кад се у њој тако шта догађа!
 Пак и најзад породи се свађа.
 И без страже не може да прође
 Која многе у тавницу баци.

Стојан.

Право сам те лацманом назвао,
 Слушај како Србин Божић слави!
 На туцин-дан ораси се туку
 На бадњи-дан бадњак кући вуку,

Прилажу га по заоду сунца,
 Па двојица тадај од млађије
 Узме свако под раме погачу,
 У десницу жуту воштаницу,
 Па облазе око свога блага,
 Да им буде здраво и весело;
 Онда сламу по свој кући стеру,
 Па се по њој дечица ваљају,
 Пјевцем пјаним тад се забављују,
 Чељад пију медену ракију
 Па ни једно ту се неопију
 Та иде ли јутро најсветије;
 Ту се шале па иду спавати,
 Прве пјевце пушке запуцају,
 Тад приставља сваки печеницу,
 За овијем иду на јутрењу,
 Скромном душом Богу на молитву,
 Кад се врате кувају чесницу,
 Међу у њу разноврстна блага,
 А од озго слова Исусова;
 Док се пече у ватри чесница,
 Чељад свака започињу дела,
 Не били их свађе срећа срела:
 За овијем међу на столицу
 Много чеса управ ко на Божић,
 Сва се чељад столици искупе
 Тад најприје изломе чесницу;

Са „мир Божи“ ту се сви изљубе,
У највећој свађи да су били
На Божић би сви се помирили.

Шпиро.

Још сам тако по ђе што слушао,
Од ђедова нашије причати,
Ма сад код нас о том ни спомена!

Стојан.

Бојати се да ће тако бити,
Са нашијем тужнијем братинством,
Јер ће нема српских обичаја,
Ту је давно братство изводњело.

ЧЕТВРТИ ПОЈАВ.

(Улази Бепо каџетијер у црну ђраку замазану, дуга коса на
лево очешљана, млад).

Бепо.

Косе команди?

Стојан

Ђе су ти козе?

Бепо.

Команди.

Стојан.

Какви комади? (Шпиро и Станко смеју се).

Шпиро.

Та он пита с' чим да нас полужи,
А ти правиш шњиме лакрдију!

Стојан (озбиљно.)

Лакрдија то мој поса' није,
Он набраја козе на комаде,
А то ми се одвећ лудо види,
Тако велик па зборити не зна!

Шпиро (к Бепу.)

Тре кафе (Бепу одлази по кафу).

Станко.

Зар сте овђе већ сви Талијани?
Кад вам њихов језик омилио!
Мјесто да га од себе турате.
Гутате га ко риба удицу!
Зар нијесте слушали пјесама.
Које српске спомињу војводе,
Да су овуд градове зидали
И јуначки по њима живјели,
А гле сада, на невољу нашу,
Ђе се туђин по њима размеће,
А ви им се јадни удварате!

Шпиро.

Много нешта право си казао
Ал ми томе помоћ не можемо,

С једне стране притисак од Рима,
 С друге стране заповјед из Беча,
 С треће стране мудри Талијани,
 А с четврте охоли Млечани.
 Сваки ћеде све на своју руку,
 Док нам народ свалише у муку,
 Тако тужно горко раскидани,
 Остадошмо себи препуштени.

ПЕТИ ПОЈАВ.

(С леве стране уђоше два Турчина, дугачке доламе, бијели турбани на глави, оружани, сваки по чибук, Али-Бег и његов слуга Сујо носи бисаге).

Али-бег.

(Огледа около по кавани, сад горе, сад доље, у под т, т. д.)
 Море Сујо, гледај ту кавану,
 Код нас таке дуго наћи не ћеш,
 А још мање оваквије кућа,
 Тако ти је по ћесарској земљи!

Сујо.

Имаш право, вриједни Алибеже,
 Да ту има које шта лијепа,
 Ма виђели како никог нема,
 Да нам фата коње па да вода,
 Да се страши и на земљу пада

Нема раје да свом господару
Од стра служи што по земљи пузи!

Али-бег.

Чуј Сујага. немој се варати,
Није тако као што ти збориш,
Полумјесец небеска је сила,
Све крстове поразит' је кадар!
Тако пророк у Њиталу пише,
Алах воли нашега пророка,
А Мухамед направи нам закон,
У кога ми тврдо верујемо,
На са слогом какве ниђе нема
Шта је нама све то прегазити.
Сви градови и земље до Беча
За кратко се Турске звати могу.

ШЕСТИ ПОЈАВ.

(Бепо доноси на тацн три каве, кад виђе Турке, зачуди се, запне ногом, сруше му се шалице, кава се пролије, Стојан и Шпиро смију се, Станко озбиљан, Бепо пограби све и оде назад, Турци гледају и гладе браду).

Али-бег.

Дед сад реци да нас се не боје!
Виђе л' чуда, ће то Талијанче
Мало своју не разлуна главу!
Па ћеш сада опет нешто виђет',

Само дер ми амо дуванкесу! (Сујо пружа дуванкесу)
 Да напуним већ одавна нијесам (Бег пуни)
 Да запалим, те да се разгалим. (Окреће се Станку),
 Море дечко, дед донеси ватре.

Станко.

Ја нијесам овђе твоја слуга,
 Зови тамо, ко ће, нек те служи! (руком на врата)

Али-бег (оштро говори и примиче се Станку.)
 Сиктер влаше, дај у лулу ватре!

Станко (озбиљно).

Ком се пуши нек си носи ватру!

(Али-бег на те ријечи камином удари Станка преко леђа, овај за кубуру и у прса опали; Турци се стропошта одма мртав! Сујан прискочи на Станка, да га ухвати, овај у комешању дочепа се ножа, и прободје Сујана, и кроз врата умаче. -- Шпиро и Стојан уплашени што се догоди гледају један другога.)

Д Р У Г И Ч И Н.

ПРВИ ПОЈАВ.

(Манастир у Сријему, Станко долази пред манастир, врата за-
творена. У једној ћелији калуђер сједи за столом, у обичном
калуђерском одијелу пред њим више бутеља разне врсте
вина, куша које је боље.)

1. Калуђер.

Одавно сам већ се зарекао
Прегледати које боље вино, (куша)
То је добро, ово је још боље. (таре брадурадосно)
Та да видим какво је и ово?
А где ово тако ми појаса!
Надмашује сва ова остала! (грли једну дебелу флашу)
С тобом ћу се ноћас похрвати,
Кад си тако баш по ђефу моме,
Да бог да се у младу створила,
Ал' још нешто ваља пригризнути, (зове слугу)
Јаникија донезде се амо!

ДРУГИ ПОЈАВ.

(Слуга Јаникија у бјелој кошуљи, при пруслук, и бијел
платнен застор.)

Јеси л' фрига или си варио? (калуђер слузи)
Дал' си пека' ону посну рацу,
Што но гуче на четири ноге?

Јаникија.

Наш обичај нијесам пренебриго,
 Баш варена, па онда печена,
 Закувана па и пофригана,
 Ко што свагда тако и вечерас
 Сира, јаја, масни залогаја,
 А вино си ето избирате,
 Устреба ли имамо и карте.

(Калуђер пије, па се по пренма глади, види се да му годи,
 заврће очима, не зна, које да се боце држи, слуга простп-
 ре ето.)

1 Калуђер.

Ајде зови осталу братију,
 Да почнемо скупа благовати!
 (Слуга одлази, калуђер онег пије, и сакрива оне боце, само
 остави двије на столу, долази игуман и II-ги калуђер).

ТРЕЋИ ПОЈАВ.

Игуман (у мантији и камплавци.)

Добра вече, брате у христу.

1. Калуђер.

С нама Бог, оче игумане!
 Вечера је ето приправљена,
 А вријеме је, па да вечерамо.

(Игуман благослови јело, крете се, сједају око стола, и
 узимају чорбу, најмлађи се опече, тргоше му сузе, пита га)

1. Калуђер.

Што ти сузе низ образ грунуше?
 Мора да си тешко сагријешо.

. Калуђер.

Млад сам брате, ништа незгријешо
 Падоше ми на ум родитељи,
 Што их ове године изгуби.

(1. Калуђер куша чорбу па се и он опече, и опазе му се сузе
 на очима; пита га)

Игуман.

Што је теби, кад ти очи сузе?
 Зар си и ти своје покопао?

1. Калуђер.

Немој тако, оче игумане,
 Паде м' на ум прошаста година,
 Би нас седам а сада троица.
 (Игуман узе чорбу и сам се опече, па се сјети)

Игуман.

И нас трију да бог да не било!
 Кад смо тако један другом вјерни!

Јаникија (унаша јела па говори за се.)

Чудне слогe ала ли се воле,
 Тако здраво ко паклени врази,
 Један другом ко трн је у оку.
 (Калуђери устају од вечере крете се, и одлазе она два).

Игуман.

С нами Бог!

Калуђери.

С нами Бог!

(Први калуђер остаје у својој ћелији и смеје се за њима)
 Сретно прошли да нијесте ни дошли,
 Сигурно би данас боље прошли: —
 Ја ћу сада сам по својој вољи,
 Повечерје пјеват' до јутрења,
 Наш обичај да се не поквари,
 Неће л' која посестрима доћи.

Јаникија (приђе на лагано.)

У крошњи сам једну унесао,
 Мјесто сламе у шталу стрпао.

1. Калуђер.

Добро! мучи као камен љути!

Јаникија.

Нешто друго имам Вам казати. (Калуђер га гледа)
 Једно момче, ко' да ј' Црногорче,
 Лијепо моли да би преноћио,
 Ноћ га стиже па не може даље.

1. Калуђер.

Најзадњу му отвори ћелију,
 Дај му јести нек га ђаво носи,
 Чувај само да он шта не спази. (Одоше).

ЧЕТВРТИ ПОЈАВ.

Станко, сједи код стола, устане и ода по Ђелији, и забринут гледа на прозоре па настави)

Куд ћу? што ћу? шта ли започети?
 Не знам десно, а не знам лијево!
 Назад не смијем, на пред не знам куда!
 У туђе се земље упустити,
 Са странијем свијетом боравити,
 Свак ће судит' о мени другчије,
 Држаће ме неки за бјегунца,
 Други ће ме сматрат' за улака,
 Трећи опет за какву протуву,
 А сам не знам како да се кажем.
 Неки дан, бијах сретан и пресретан
 Владика ме очински примио,
 Још би био и Млетке видио,
 А гле данас какова промјена!
 Јер знам да ће опет бити боја,
 Међу нама и међу Турцима
 Рад оније побјеније паса,
 А фали нам праха и олова,
 Ој Станиша куд си сад пристао?

(гледа одкуда се сунце помаља, па с руком означаје)

Тамо је исток, овамо је запад,
 Преда мном је Сријем, Фрушка, Бачка,
 Па богата земља Шумадија,

Журићу се да тамо доспијем,
 Тамо су ми браћа Србијанци.
 Срце м' вуче баш у те крајеве,
 Међ' наш народ међ' рођену браћу
 Ваљда не ћу међ' њима пропасти,
 А сад напријед млађани путниче,
 Пут под ноге, па како испадне! (Долazi калуђер).

ПЕТИ ПОЈАВ.

1. Калуђер.

Ти ко да си момче Црногорац?

Станко.

Ко из књиге баш тако погађаш,
 Ноћ ме стиже баш пред манастиром,
 Кад доприје пред велика врата,
 Ал' сва врата затворена бише;
 Срећом мојом слуга крошњом трже,
 Замоли га не би л' преноћио?
 Ти допушти велика ти фала!

1. Калуђер.

Куд путујеш тако млад усамљен?
 Па где какво лијепо оружје! (загледа).

Станко.

Ни сам не знам право ти казати
 У те сам се бацио крајеве,
 Е да трефим какво добро мјесто.

1. Калуђер.

Зар би ћио у службу ступити?
 Ми требамо добрије радина,
 Имаш вољу остат' код нас овђе?

Станко.

Драге воље оче духовниче.

1. Калуђер.

Слушај даклен, наша слуга мора,
 Чут' виђети, и ништа не знати,
 Па никоме ништа казивати.
 Пристајеш ли на ове понуде?
 Сутра ћемо даље уредити. (Станко сними своје руво
 и оружје и меће у један орман и оде с калуђером).

ШЕСТИ ПОЈАВ.

1. Калуђер

(враћа се у своју ћелију узима бројанице)

Бројанице светске варалице,
 Камилавке калуђерске бајке,
 Тужни роде не чекај слободе
 Из мантија испод камилавка,
 Јер ко служи грозној опачини,
 Ко се крије за име Христово,
 Па све за се и пода се меће,
 Ни свом брату тај не жели среће:
 А гле што сам ја лудо почео,

Нек ме чује који од братије,
 Па сам спрео све моје предиво,
 Бациће ме у мрачну тамницу
 Исчезнућу од глади и жеђи,
 Не ће ми се нити за гроб знати;
 Са онијем тако поступају.
 Ко на добро ради ил' говори: (осврне се на слугу)
 Јаникија, ће је твоја крошња?
 Теби крошња и слама у крошњи,
 Мени луче што из крошње гуче.

СЕДМИ ПОЈАВ.

Станко (није опазно слуге, отпоче.)

Да је мени ко што приповједа
 Да су они тако наопаки,
 Сто пут би га у лаж ућерао.

Слуга (долази на задње ријечи.)

Кога б' зашто у лаж ућерао?

Станко.

Баш и тебе и сваког другога,
 Ал пред тобом говорити не ћу,
 Јер си и ти ка' и калуђери,
 Најбоље је с вама раскретити,
 Тешко оном, ког ви помажете,

Не ће српске сјећи печенице,
Нит ломити на Божић чеснице.

Јаникија.

Немој, Станко, тако говорити,
Крив нијесам, ал' слушати морам;
Кад сам ушо у ове зидине,
Зарекох се жалосна ми мајка!

Станко.

И ја сам им много обећао,
Мислио сам да поштено мисле,
Ал' кад виђех сваки дан то горе,
Да се ради што се црње може,
Додјало ми овако живљети,
Само не знам како да окончам?
(Чује се глас извана, ђе зове неке, одоше оба)

ОСМИ ПОЈАВ.

Станко (сам у соби)

Превећ дуго ја овђе проведох,
У невољи, а богме и тузи,
Кроз то вријеме доста сам видио
Неваљалства па и опачине,
Добро познах, што су калуђери.
Народ мисли да су то пастири,
Који Бога вишњега поштују,

Христијански наук да нас уче,
 Ал' се љуто у том преваришмо,
 Ти су гори нег сами ђаволи,
 Црње су им душе од мантије.
 Манастире држах за светиње,
 Па сад видим да би боље било,
 У гомиле да се преобрате!
 И у њима да с' гуштери легу.

(Слуга привлачи се па прислушкива. Станко кад га опазн
 настави)

Шта се вучеш ти утваро људска?
 Прислушкиваш сам своју срамоту!
 Калуђери том те научише,
 Који вјере у ником немају!

ДЕВЕТИ ПОЈАВ.

Јаникија (улази)

Ко да слутиш кад се тако љутиш,
 Ја ти носим невољне гласове,
 Да се туку Турци с — Црногорци.

Станко (изненађен)

Не шали се, од куд таки гласи?
 Ко ти рече јели то истина?
 Ће ј' игуман, да рачун чинимо?
 Ја одлазим браћи да помогнем!

Јаникија.

У то доба рачун се не чини,
 О Ђурђеву ил' пак о Митрову
 Склапају се погодбе за слуге,
 Игуман те сад изплатит не ће,
 Немој о том нити помишљати.

Станко

(скочи, меће кубуре, хавдар за појас, и струку на себе,
 и док се спреми, оде ван и тражи игумана, па кад га игу-
 ман не ћеде исплатити, врати се и настави оштро)

Чуј ме, куго, кажи игуману,
 Нек вам буде мој' отета плаћа,
 Па ју ждерте ка и гавранови,
 Који прождру најгору стрвину,
 Дајем муку у паклену руку,
 Нек је у пака посе калуђери,
 Пак с' ђаволма нек скупа ужију.
 Кажи и то твоме игуману,
 Да сам добру школу проучио,
 Те знам сада што су калуђери,
 Ко их не зна, би се преварио,
 Јер су подле опаке утворе,
 Сретан онај ко их не видио,
 Тај не виђе у мантији врага. (Оде)

ТРЕЋИ ЧИН.

ПРВИ ПОЈАВ.

(У Лици близо Тронеђе, краишка кућа, у истој горч ватра, над ватром катао, у њему се варе крумпире, около сједе, у краишком познатом домаћем одијелу, домаћин Манојло са својом старом Јоком, прислушкује ће напољу пси лају.)

Манојло.

Пси се чују, на некога лају,
Да нас не ће опет ко напасти?
Ће је Анђа? јел' благо у реду?
Јесу л' воли и коњи у штали?
Је ли чобан овце дојавио?
Дал су јањци добро затворени?

Јока.

Анђа музе у обору овце,
Све је друго веће поређано,
Затворено и под кључ метнуто,

ДРУГИ ПОЈАВ.

Анђа.

(Улази лијена девојка, обучена у бјелу кошуљу, бијели зуби извежен, прегача и капа срмом извежена, носи краљачу пуну варенике и меће на полицу).

Јока.

Душо Анђо, деде се помоли
На некога пси су навалили. (Анђа пође к вратима
а чобан ускочи и пограби ју за образ с претима).

ТРЕЋИ ПОЈАВ.

Аврам.

Добар вече, Анђука,
Лијена наша Анђуко!

Анђа.

Од' ђаволе од тале!
Није мени до шале.

Аврам.

Ком ће бити ако теби не ће?
Лијена млада ко зелена трава. (Анђа оде а Јока на
чобана)

Јока.

Ђаволане, дајде се умири,
Јер ћу рећи нашој гаталици
Да ти два три чира натовари.

Аврам.

Немој мајо, ако Бога знадеш,
Немој шалу узети за збиљу.

Манојло.

Буди ваљан у никог не дирај,
Чувај благо теби повјерено,
Па се не бој никога до Бога.

ЧЕТВРТИ ПОЈАВ.

Станко (улази у кућу и назива.)

Добра вече домаћине!
Били могао преноћети?

Манојло.

И до сад су овђе ноћивали
Вриједни људи, поштени путници,
Ако и ти тако име посиш,
Драге воље можеш преноћети.

Станко.

До сад тако, а од сад што Бог да,
Стара срећа, која је пратила,
Петровиће још од памти вјека
Мени не смије постати невјерна.

Манојло

(Нуди му столац да сједне, Станко сједи, први продужи)

Петровића име је познато
 Као ваљано у нашем народу.
 А у Црној Гори понајвише
 Стекли су си вјечне успомене.

Станко.

Ја сам грана од тога племена,
 Ако ћеш ми стрице вјеровати.

Манојло.

Радије ћу т' момче вјеровати,
 Нег у Његуш да идем питати. (Обрати се Јоки)
 А ти жено јеси л' што спремила
 За вечеру да већ вечерамо?

Јока.

(Узме да види јесу ли крумпири варени, пак се опече).

Аврам.

А јој мени, ала се опекох! уху хуј! (скочи пак прсте у уста тури, ко да се опекло, те измијава планинку).

Јока.

Врагодер си, то ми добро знамо,
 Само ми се још једном наругај,
 За пердом *), ћеш с мачком вечерати!

*) Преграда од дасака, која брани ватру и чељад на прочељу од пропуве, зове се „пердо.“

Аврам.

Јој мајкице ја сам се шалио,
Прости луду, што је пофалио !

(Станко гледа Анђу, и допадаму се, чобан дотле синми
котао са верига; однесе па оциједи воду, Анђа меће столи-
цу, чобан донесе, изаспе крумпице на столицу, сједају око
столице, столица је обично, округла и ниска, као што су и
стоци за сједање нижи него обично, Анђа запали луч па
држи и стоји, док сви не посједају, па онда и она сједне и
вечерајући држи луч; обичај је такав.)

Манојло (Станку.)

Уморан си треба да почиваш:
Ма најприје ајде вечерати,
Па ће ти се овђе начинити,
Те ћеш моћи по вољи спавати,

Станко.

Фала стриче на позиву твоме,
Гладан нијесам ал рад обичаја,
Кога и ви знам овђе држите,
А тако је и код моје куће,
Странца примит', жедну воде дати,
Задужбина гладна наранити.

(Устаје, узима столац, на ком је сједио, и носи га те сједе к
столици, прекрети се као и сви остали, стара Јока доноси
крува и сира и меће преда њи).

Манојло.

Тако су нам и стари радили,
Ваља на њи да се угледамо,

Да чинимо боље ал' не горе.
 Кажде' болан кад си се кренуо
 Из Његуша гњезда соколова?

Станко.

Има томе већ више година
 Што остави моју отаџбину,
 Те проведох вријеме у Сријему,
 У српскоме једном манастиру,
 Ту сазнадох што су калуђери,
 Црви људи, а још црње душе
 Не заслуже мјеста, већ у паклу!

Манојло.

Шта говориш је ли то могуће?
 Да су таки наши калуђери!

Јока.

То не може нико вјеровати,
 Да су они тако наопаки,
 Та ја' познам оца Макарију,
 Што бијаше код нас у Суваји,
 То је душа била од човјека.

Станко.

То је један из међу хиљаде,
 А остали што по манастирма
 Снују, ткају не смијем мислити,
 Нит' се уфам о свачем, зборити,
 Сам се себе, иконе ми! стидим.

Манојло.

Макарија врло добар бијаше,
Међу нама ту је и скончао,

Станко.

Један човјек међ толиким свјетом
Није смијо бити другачији,
Јер би му се оно догодило,
Што се збило опет калуђеру,
Који ћаше нашу Србадију
Унијатом за новце превести,
Ал та игра главе га је стала.
Ма о њима већ не радо зборим,
Радије ћу да вам приповједим
Да у црном томе манастиру
Дочу да се опет Црногорци
Са Турцима живо завадили,
Ја похитим да браћи помогнем,
Казаше ми на задњем конаку,
Да с' бојеве љуте окончали
И да су се опет умирили.

(Престају вечерати, крсте се и сједају около ватре).

Јока.

Аићо, дјете, ти дигни столицу,
Те донеси у поњави сламе,
Па начини овђе у прочељу
Да нам путник почивати може.

(Аића оде и направи сје)

Манојло.

Петровићу име нам не каза!

Станко.

Код крштења назваше ме Станко.

Манојло (одлази спавати.)

Станко брате, лаку ноћ ти желим!

Станко.

И ја теби, вриједни домаћине!

(Чобан полази па се кријући на Станка бељи, тобоже ће је млад, а дјевојка домаћица лијепа, па му ложницу спрема.)

Станко. (Јоки.)

Ваш тај чобан јако је ђаволаст,
Својом шалом неће ће насјести.

Јока.

Објешењак да му равна нема,
Ал' за благо бољи бит' не може,
Иначе га не би ни држали.

(Све је приређено, и обе одлазе мати и ћер, и говоре Станку)

Јока-Анђа.

Лаку ноћ, лаку ноћ:

Станко.

Бог вам био у помоћ! (запреће ватру па леже).

ПЕТИ ПОЈАВ.

Станко

(устао па сједи код ватре и сам разговара.)

Више пута гледа' сам ђевојке,

Ни једна ми не оста у срцу,
 У које се та Анђа усади,
 Па ми не да цјелу ноћ заспати,
 Ја не мишљах на те лудорије,
 Нит се ћедох на то обзирати,
 Па кад би ми ко гођ што рекао,
 Презирањем сам га погледао,
 А где сада, сад ће други мени
 Смијати се, али не ће смјети,
 Јер оваку ђевојку добити,
 Мог'о би се сваки поносити,
 Па и ја бих, кад бих сретан био,
 Мијепу Анђу за жену добио.

ШЕСТИ ПОЈАВ.

Манојло (долази.)

Добро јутро Петровићу Станко
 Јеси л здраво и добро спавао ?

Станко.

Лежао јесам, ал' спавао мало,
 Јер кад легох, хотија заспати,
 Ту ме неке мисли обладаше.
 Боријах се до у пјевце с њима,
 Па кад ови стадоше пјевати,
 Онда више од сна ни спомена.

Манојло.

Какве би те мисли облагодале?
Млад, здрав јеси, свијет ти је широк,
Ће гођ доћеш ту си добро дошо!

Станко.

Добро каза, ма шта бих рекао?
Када бих се теби понудио,
Да останем, па код тебе радим.

СЕДМИ ПОЈАВ.

Јока (долази назива.)

Добро јутро!..

Станко.

Бог нам добро дао!

Манојло.

Слушај Јоко, што нам Станко рече,
Нуди нам се да код нас остане,
Као радин, ако га требамо,
Ја се томе не бих противио!

Јока.

Знадеш добро да сам задовољна
Са онијем била, што ти речеш,
Правој жени то не доликује,
Добру вољу мужеву кварити.

Манојло.

Кад је тако нека сретно буде!
Како ће мо плаћу означити?

Станко.

Овако сам стриче намислио,
Задржите ме, па када видите,
По заслуги тада ме наград'те!

ОСМИ ПОЈАВ.

Анђа (долази.)

Добро јутро

Аврам (утрич јој у ријеч летећи мимо њу.)

И ја зовем добро јутро

Мојој мајчици

Да се не би догодило зло јутро

Мојој торбици! (Пружа торбу да му се справи уживе)

Јока.

У торбицу метнућу ти сира и крува

За то мораш настојати,

Да се благо сачува! (Даје му торбу).

Аврам.

(прима торбу, злвирује у њу, кад види у торби повољно јестиво, кези се, меће торбу на плећа, белји се на Ставка, окрене се па дигли с претима, и кроз врата бјежећи подвикне)

Мрњау!

ДЕВЕТИ ПОЈАВ.

Манојло.

(Служи крсно име св. Николу! ватра гори, око то ватре више лонаца вари, у прочељу сто постављен, око то стола сјде званице, домаћин долази од цркве, меће на сто кољиво и рече)

Добро дошли мили пријатељи,
 Ви званице мог крсног имена
 Светог нашег оца Николаја!
 Незамјерте што дуго чекате,
 У цркви сам Богу се молио
 А за здравље ваше и за моје
 На жртвеник „Летурђију“ *) дао,
 Кољиво ми попо осветио,
 Тисову сам жлицу начинио,
 Ви сте ми се лијепо сакупили,
 Вријеме је, да се већ одпочне.

(Донесе жлицу и узме кољива, па даје даље, за тијем до-
 носе на сто ракије, чашу, јабука, ораха, и остало: једу
 пију и редом наздрављају све један другоме, док се не об-
 реде, на то доноси домаћин, здјелу крувом покривену, на
 круву стоји воштана свијећа горећи и даје једном од зва-
 ница, који умије „Славу“ да изговори, званица прими здје-
 лу, метне на сто, устану сви, скину капе а он настави)

Званица.

Слава богу небеској тројици.
 И светоме оцу Николају

*) Колач.

Дома овог крсноме имену,
 Слава Петки и Неђељи младој,
 Светом краљу Дечанском Стефану,
 Слава кнезу српскоме Лазару,
 Фрушке горе архијеп'скоп Максиму,
 Слава буди Деспоту Стефану,
 Цар Урошу, мајци Анђелини,
 Слава Сави првом учитељу
 Највећему српском светитељу

(Сви)

АМИН! (поседају сви на своје мјесто, затим доносе се јела и вина, једе се и пије се, онда пјева се уз гусле, за тијем кад је све задовољено, устају и пред кућом коло играју, пјевају у колу, пуцају из кубура, кад ноћ настане изљубе се и разиђу)

ДЕСЕТИ ПОЈАВ.

(Бегошње јутро. **Манојло**, **Јова**, **Станко** и **Анђа** (сједе околу ватре настави))

Манојло.

Анђо дјете, данас ће се жети,
 Испод горе озима шеница,
 Пожури се, да се опремите
 Станко нека селом пође горе
 А ти поћи брже опет доље
 Те позовте дужнике од лани
 Да одраде што су задужили. (Анђа оде).

Станко.

Срп ми треба без њег се не жање,
 Ти ка' ковач имаш их од више.

Манојло.

Могоа бих се лако преварити:
 У ковача никад добра ножа,
 Јоште мање пуца на златару,
 У осталом да мало гледамо, (Јоки)
 А ти Јоко ручак сигуравај,
 Немој опет каква поста наћи,
 Како што ви планинке умјете,
 Ваздан неке посте набрајати. (Одлазе)

Јока.

Око двајест данас ће их бити
 Ручак ваља обилат спремити,
 Не би рада да се оговара
 Манојлова кућа ни столица. — (Тожи ватру)
 Не могу се доста начудити,
 Како овај Станко нама дође,
 Виђети је то момче од ока,
 Мало му је у близини равна,
 Стаса танка као вита јела,
 Видићемо је л' таки код дела.

ЈЕДАНАЈЕСТИ ПОЈАВ.

(Столица пуна за ручак, неколико дјевојака загрљене долазе и пјевају.)

Девеојке.

„Селе Јеко, што се не удајеш,“

„Што не пође за млада Јована“

„За Јована, мајкина чобана?!“

(Више момака долазе пјевају.)

Момци.

„Коју оћу, ону ми не даду“

„Коју нећу ону ми намећу,“

„А ја богме наметкиње не ћу,“

„Наметкиња кућу разметала.“

(Пјевају сви скупа.)

„Тешко капи на манитој глави“

„А чизмама на кривим ногама,“

„Тешко сабљи у страшивој руци,“

„Јадној раји, кад ју гоне Турци!“

ДВАНАЈЕСТИ ПОЈАВ.

Станко (долази на то.)

Таке пјесме слушати не могу

Нит бих тако што смио гледати,

Волио бих главу изгубити,

Нек пушћати Турком да нас гоне. (Истом оће да сједају око столице чује се граја и пуцњава, планинка утрчи на врата пљеска се и виче)

Јока.

Ајме нама до Бога милога!
 Зар не чусте душмански пушака?
 Који јесу опет навалили,
 Црном земљом све да нас поразе.

Станко (тјешни ју.)

Ништ' се не бој остарела мајко.
 Док је ова у здрављу десница!
 А сад ваља да се разредимо, (окреће се међу момке.)
 Ви сад браћо под оружје,
 Свак се склони пуцај из бусије,
 Није нужно лудо губит' главе! (Дјевојкама)
 А ви брже у ову одају,
 Па чекајте док вам се не рече,
 Не смијете главе помолити.

ТРИНАЈЕСТИ ПОЈАВ.

(Турци навалише на кућу, Станко са момцима одбија, из бусије бију Турке. Турци јурише оће да запале кућу, Станко са Манојлом јурну међу њи, кад то виђеше момци, ослободише се, те и они јурише и тако Турке одбију, који многи рањени утекоше, али седам љешина остаде около куће.)

ЧЕТРНАЈЕСТИ ПОЈАВ.**Анђа** (сама везе.)

То је мени за велико чудо,
 Од првога часа кад га виђех

Из очију не може ми проћи. (почне пјевати.)

„Везак везла лијепа дјевојка
Код оваца у зеленом ладу“

(Станко се привлачи она га запази и умуче.)

Станко.

Пјевај даље смиље Анђелијо,
Кад би знала како ме весели
Твоја пјесма из медених уста,
Не би никад пјевати престала
Од зорице до тавне ноћице,
А по ноћи твоје би ми очи
Биле оно што су небу звијезде.

Анђа.

Немој тако Станко говорити,
Многе ријечи мале су истине,
Преварање код нас мало вриједи.

Станко.

Анђо душо, зар ме тако судиш,
Зар не може веће увиђети,
Да те волим него здравље моје,
Зар не виђе да сам живот био
Жртвовао за те и за твоје.

ПЕТНАЈЕСТИ ПОЈАВ.

Манојло (улази рањен, десна рука висн му о врату. у
бјелој марами, Аиџа одлази)

Здраво Станко! јестел' покопали
Оне наше проклете душмане?

Станко.

Јесмо стриче, ено на главици
Стриасмо их све у једну раку,
Издод оне љуте дивљакиње, *)
Тамо им је мјесто по природи,
То свједоче дјела им дивљачка.

Манојло.

Станко, сине, ти си ваљан јунак,
Каква овђе у свом крају нема,
Моја срећа и моје чељади!
Да те онда код нас задржашмо,
Јер да не би тај час тебе овђе,
Данас од нас не би никог било,
Нити куће у којој живимо;

*) Кад је год. 1873. започео писац дела овога, задати цркву и школу на једној главици каменитој у сред свога рођенога мјеста Дабашнице, близо Трочеђе, копања је јапвеница из под једне старе дивљакиње, ту се нашло на више људскије кости у тој јами: стари људи тврде, да је то баш од тадашњег окршаја ту Сочивица закопао.

Ти нас спасе, мило чедо моје!

Ја те љубим као дјете своје.

(Гри га левом руком и плаче.)

Станко.

Немој стриче тако говорити,
 Не припада сва та хвала мени,
 Јер је више браће ударило,
 Те сви сложено тако одољешмо.
 Душманину задат' љуте ране
 Седморицу са смрти казнити,
 А остале смјело појурисмо,
 Многима су ране доконале,
 Утекоше управ без обзира,
 А и твоја рањена десница
 Умјела се љуто замјенити,
 Ја учини оно што сам мого,
 Што могао то сам дужан био,
 Па када би сваки тако ћио.
 Учинити што учинит' може
 Чудне среће! за нас мили Боже!

Манојло.

Твоје име Петровићу Станко
 Нико више порећи ти не ће, —
 Јер се таки витешки јунаци
 У Његушком племену рађају
 А на дику славној Гори Црној.

Станко.

Фала стриче на сва признавања,
 То можемо оставит' на страну,
 Друго нешто радо би ти рећи,
 Ал' те молим, да ми не замјериш,
 Ало неби по вољи ти било!

Манојло.

Реци само не треба молити,
 Твоју жељу бити ће ми дужност
 Испунити, ако кадар будем.

ШЕСНАЈЕСТИ ПОЈАВ.

(Јока улази.)

Станко.

Баш и мајка ево добро дође,
 Вами двома једно рећи имам,
 Од првога часа у тој кући
 Што намислих те у срцу носим
 До сад, бјаше за свакога тајна,
 Ал' данас ћу вама ју открити,
 Мислим да јој замјерит' не ћете,
 Јер сам момак а млад неожењен,
 А у вас је лијепа дјевојка,
 Те ју од вас за љубовцу просим.

Манојло.

Ја од моје стране противит' се.
Не ћу никад таквومه јунаку,
А надам се и од тебе Јоко!

Јока.

Твојој вољи моја се поклања;
Бог зна што ће Анђа на то рећи?
Шта ће добра дјевојка казати?
Оно што јој родитељи реку,
Ваш ће она савјет послушати,
Јер је ћуди небеска анђела,
Па име јој то собом доноси,
Сву јој нарав добро сам познао,
Ја бих шњоме сретна бити могла',
Усрећте ме, ох тако вам бога!

СЕДАМНАЈЕСТИ ПОЈАВ.

Јока.

(Анђи, која на то уђе с делом у рукама.)

Анђо ћери, у срећан час дошла,
Дођи ближе па послушај добро,
О чему се овђе разговара,
Ето Станка, ће те од нас проси,
Да му будеш љуба вјереница
Промисли се, па нам одговори!

Анђа (стидљиво).

Ви сте моји мили родитељи,
Који знате и више и боље,
Знам да за ме ви бригу водите,
Ко за своје једино дијете,
Како увјек тако је и данас
Ваша воља и моја је воља!

Станко (примиче се к њој).

Анђо злато, у мене погледај!
Па ако ти ја по вољи нијесам,
Слободно ми сад у лице кажи:
Ајде Станко ти си другу тражи!
(она га мало погледа и смијему се, отац ју гледа мило).

Манојло.

Ја ти Анђо видим на очима,
Да ти Станко није неповољан,
А и матер видим да га воли,
Ја га љубим ко јединца сина,
И пристајем на његову жељу,
Те се надам да вас обадвије
Самном ћете у том се сложити! (Станку).
Станко сине моје дјете драго,
Ја те волим ко најскупље благо,
Ти си јунак, ти си ваљан момак
На вишини ти си се родио,
У даљину ти би поћи ћио,

Али признај да то једно дјете,
 Што имамо, сад да ти га дамо,
 Да ју водиш преко сиња мора,
 Па до твоји на висини двора
 А нас двоје да саме пустите,
 Да нас газе Турци зулумћари,
 Који ће се ћети осветити
 За тај покољ, што га учинисмо :
 Него слушај што ћу ти ја рећи,
 Остај код нас, ево Анђелије!
 Што је моје то нека је твоје!
 С нама сретно живили обоје!

Станко.

Стриче драги а од данас оче!
 Жеља твоја заповед је моја,
 Драге воље на то ћу пристати. (Гледа на Анђу).
 Штош ти рећи, драга душо моја?

Анђа.

Воља оца, воља мајке,
 То је воља моја,
 Од тог часа ја постајем
 Заручница твоја!

(Гле се, пољуби је Станко, и даде јој јабуку иза појаса,
 и у њој цваншњака затакнутије, за тијем из кубуре пуца
 кроз прозор).

Јока (благодисља).

Да сте сретни дјеца моја мила
Милост божја од зла вас бранила!

(Грли Станка и Анђу, а тако и Манојло).

ЧЕТВРТИ ЧИН.

ПРВИ ПОЈАВ.

(Станко и Анђа, у малој новој кућице сједе, Станко чисти оружје, а Анђа преде, на њој њезино ручно дело, повезача и укошњаци, - домаћи модар зубун извежен ; прегача и све остало, — одиочне).

Станко.

Кућицу смо ево начинили,
Још нам земље изкрчити ваља,
Ораћемо што се буде могло,
Што не буде, то ће мо копати,
Радит' ћемо да се преранимо,
А од зла се бранити морамо. (Гледа пушку).
А ти моја друга посестримо,
Остани ми ко и досад вјерна,
Из признања на твоје заслуге
Грлићу те као што жену грлим,
Коју волим нег озеба сунца.

Анђа (шати се.)

Зар та пушка од ледена гвожђа
И ја млада здрава и весела
У једнакој врједности стојимо ?

Станко.

Душо Анђо немој се љутити,
Ти си моја, то сав свијет знаде.
Али ова да ме ко нападне,
Бранила би и тебе и мене ;
Тебе љубим да ми живот сладиш,
Њу заклињем да те њоме браним.

ДРУГИ ПОЈАВ.

(Улази крашник, Станков побратим, овисок, црљена капа на глави, црна аљина, плав пруслук и бјеле гаће.)

Јово.

Помози бог побратиме !

Станко.

Бог помага' драги побратиме !
Имаш ли ми што ново казати ?

Јово.

Побратиме нијесу добри гласи,
Синоћ су нам Турци ударили,
Из над Срба Осретке спалили,
И рекоше да се завјерише ;
Тебе траже, што се твога зове,

Да ће с' црном земљом заразити
Тебе жива на колац паћети!

Анђа.

(слуша а код задњи ријечи стаде се пљескати и повиче.)
Ајме куку што то тако рече!
Јел истина тако ти братинства?!

Јово.

Истина је, тако ми братинства!

Станко.

Могуће је да су запријетили,
Ал' речено није изпуњено,
Црногорци није су плашљивице,
Да се страше од Турскије пријетња,
Много пута они су обрekli,
Али нијесу бесједу држали,
А још ни та одржана није,
Док у мени здраво срце бије!

Јово.

Побратиме, ти не познаш добро,
Какови су то проклети људи,
Они вичу код сваке прилике:
„Удри крста немој прометати
„Ко потуче највише ђаура
„Онај први до пророка сједи.“

Станко.

Та је њима вјера натурена
С куп с турбаном на ћелову главу,

Те се тако многи потурчише,
 Пограмзише за глупим господством,
 Оставише вјеру прадједову;
 Ти су гори него прави Турци.
 Све сам добро ја то проучио :
 Но ме слушај драги побратиме,
 Питаћу те а кажи ми право :
 Бил' се могло у нашој близини
 Наћи добрих десетак момака
 Одваженије, са пушком вјештије ?

Јово.

Има побро у нашој близини
 И стотина акош добрих људи,
 И ваљаних као огањ живи,
 Само треба да им ко предњачи !

Станко.

Побратиме кад је томе тако,
 Онда слушај што ћу ти казати,
 Одма оди на бирај најбоље,
 Десет добри вриједније друга,
 И ти и ја добро оружани
 С њима скупа под орловом гредом
 На Синији да се дочекамо,
 Када стане сунце почивати.

(Јово рукује се одлази; Станко настави Анђи).

А ти жено скувај брашненице,

Ја ћу поћи, ти ш остат' на дому,
 Чувај добро ником ништ не вјеруј,
 Затвори се; к себи ником не дај,
 Дјете чувај ка' очи у глави,
 Две ти пушке ето и барута,
 На ако ти до невоље дође
 Пуцај, вичи, док помоћ притече,
 Ми ћемо се на скоро вратити.

Анђа.

Куд си вољан поћи драги Станко,
 Оћеш ли ми здраво се вратити?
 Чувај ми се не изгуби главе,
 Заклињем те искреном љубави.

Станко.

Казаћу ти, што сам наканио,
 Док приредим што ми за пут треба,
 Сад ме пушти, морам приправити
 Прах олова и мог цефердара
 И оштрога крвава ханџара, (устаје, одлази у одају
 што имаде вратаца. Анђа засукује рукаве, узима сито у
 руке, у наћвама почме сијати брашно, стане на настави).
 Боже мили какав је то живот?
 Што у кратко вријеме се догоди,
 Оца, мајку јесам изгубила,
 А сад опет и муж ме оставља,
 Он ће поћи а ја не знам камо!

Кад ће натраг то још ни сам не зна,
 Да ја немам у колијевци сина,
 Сад једине те моје утјехе
 Морала би са памети саћу! (Иде колијевци завирује
 дјете спава. Станко враћа се са нарамак оружја, меће га
 на сто, двије кубуре показује и настави).

Станко.

Ове двије добро су набјене,
 Оставићу теби за обрану,
 А ја ћу се четама одправити
 Преко међе да Турком вратимо
 Оно љуто што су нам зајмили,
 Нека знају да и ми имамо
 Оштра гвожђа ваљани мишица,
 Храбри срца чела од оцјела.

Авђа (грли га).

Као да ми је тамо полазиш,
 Што ће бити о том и не мислим;
 Ал од тог те пута не устављам,
 Поћи сретно, обави по жељи,
 Не бил' једном могли оданути
 Од проклетог скота крволочког,
 Који нам је љуто додијао!
 Зеленка ти ено оседлана,
 Дјете, кућа, то ми је што имам,

То ћу сада ко живот чувати,
 А ти срећно здраво се вратио!
 (Станко одлази а Анђа га прати).

ТРЕЋИ ПОЈАВ.

(Једна плоча велика, сједи на њој четници, сви као ајдуци
 обучени, добро оружани).

1. Четник.

Чудно ми је што већ Станка нема,
 Ено сунца ће га већ нестаје,
 Брзо ће се сутон уватити,
 Он је свагда на ријеч долазио,
 Да му није што се догодило?

2. Четник (попис се на плочу, па гледа.)

Ено неко уз поље ће кула
 На лијепу али брзу зеленку,
 За њим ко да мрко псето скаче.

1. Четник (попе се на Синију.)

То је Станко тако ми очију!
 Које нигда варала ме нијесу,
 Дедер један да коња привати! (Четник један изађе)

ЧЕТВРТИ ПОЈАВ.

Станко (долази.)

Здраво браћо! сви већ на окупу!
 Ја закасни рад једног Турета,
 Куја наше коња поплашити,
 Улови га, кад га боса виђех,
 Паде м' на ум да начиним шале,
 Да с' увјерим можели трчати
 Штогођ брже од мога зеленка,
 Нађох једну у торби личину, *)
 Привеза га седлу за ункешу,
 Па поћера уз поље зеленка,
 Ко да му је од небоље скаче,
 Доведох га, па му ви судите,
 На ме пукну, ал ме не погоди.

Сви (скочише повикаше.)

Ах јели могуће? смрт му!

Станко.

Немојте га одма погубити,
 Ваља Туре мало заплашити,
 Казаће нам морда коју тајну,
 Која ваља сто таквије глава:
 А сад чујте, мила браћо моја,
 Зашто сам вас овамо сазвао — ?

*) од Ивова дрвета гулисес кора и од тога суче се „личина“

Добро знате те вам није нужно
 Набрајати јаде и невоље.
 Што патимо четири стољећа
 Од душмана наши је старије,
 Који кољу, боду, убијају,
 Крв нам пију, дјеве отимају.
 Старе газе, коњима кидају,
 На младе се нож'ма жилитају,
 Испод ногу литије простиру,
 Одеждама коње покривају,
 Цркве руше на олтаре пљују,
 Све што нам је најсветије, пеују,
 А ми здрави јаки под оружјем,
 Такав зулум даље поднашати.
 Боље да нам очи ископају,
 Нег' да таку срамоту гледају!
 С тога чујте, што је жеља моја,
 Па ако сте и ви на то вољни,
 Руку пружит' а задати вјеру,
 Да склопимо тако к'о стајимо
 Под именом Српскије ајдука
 Једну чету те да четујемо,
 Да бранимо од Турака наше,
 Ће могнемо да им се светимо
 За толика наша почињена
 Безакоње силу и неправду,
 Та и ми смо потомци Косова,

Зар да нам гинут буде жао?!
 Сјетимо се Обилић Милоша
 Како радо он главу изгуби
 Вјечну славу за тиме задоби
 Зар на свијету лепше има смрти,
 Него дати живот за слободу
 Сјајно име оставити роду
 Тако ј' можно душмана сатрти,
 Са српскије отјерат' земаља
 Које вољан у то коло стати
 За слободу све на олтар дати.

Сви.

Ево нас свију!

Станко.

Добро браћо, кад сте тако сложни,
 Чујте јоште једну да вам кашем,
 Свака чета треба свога вођу,
 Који с њоме располагат' мора,
 Па и нама од преке је нужде.
 Да бирамо у својој средини
 Једног друга вјерна и поштена,
 Ком је стало до српског образа,
 Који тежи код сваке прилике
 Да поправи ће се што поквари
 Да се неби у друштву родила
 Каква завјест, теби нам шкодила

А душманом била би по вољи,
 Јер ако вам то познато није,
 Душман гледа да слогу разбије!

1. Четник.

Друзи моји мила браћо моја,
 Допустите једну да ја речем,
 Нијесам пуно по свијету ходао,
 Не ћу много ни казати моћи,
 Само оно што нај боље мислим
 Нас се свију подједнако тиче,
 Не ћу зборит' ни по пријатељству,
 А још мање пазићу на кумство,
 Међу нама имам Шуровића
 Ал када је по души казати,
 Ми у нашем ту збору немамо
 Бољег друга и вештијег вође
 Од нашега Црногорца Станка
 С тога он нам нека вођа буде!

Сви.

Истина је!
 Живио нам Арамбаша —

Станко.

Лијепо си друже говорио,
 А ви сте га браћо попримили, —
 Повјерење ваше јест велико
 Које данас међ вама постигох,

Али за то што смо гријешни људи,
 Сваки од нас кадар је фалити,
 С тога мислим за бољу сигурност,
 Да на овом оштроме ханџару, (извуче га)
 Сви заједно да се закунемо,
 Један другог да издати не ће.
 Макар чета на два друга спала,

Јово.

То је предлог кога сви примамо,
 Јер без тога никад знали неби,
 Да смо чета, који четујемо
 Против Турком нашијем душманом.
 Клетва ова нас се свију тиче,
 Једнодушно исту полагамо
 На твој хаџар тројицу мећемо,
 Заповједи које нам наложиш
 Вршићемо као и светињу
 Ал' да буде бољег одјека,
 Да душманом већи страх задамо,
 Дајмо вођи име Сјечивица *)
 Јер зна љуто Турске сјећи главе! (сви)
 Такоје: живио нам вођа Сјечивица!

*) У народу је остало Сочивица

Станко.

(пружа ханџар, сви капе у левој руци, са обе стране поставе се, сваки, с три прета, којима се крети, увати за нож а он настави)

Присижемо пред богом! један другог, у највећој
опасности не оставити,

Арамбаши Сјечивици, обричемо сваку послушност,
тако нам Бог помогао! Амин

(нож затаче у корице и наставља)

Дед доведи оно Туре амо!

(Четник доведе Туре, блатно, раздрто, крваво ноге; руке, нос.)

Гледај ће ћеш главу изгубити,

(показује на Синију)

Ак' не кажеш што те запитамо.

Туре.

У твојој сам руци, арамбаша,
Можеш чинит' што ти срце жели,
Ал' те молим ради дјеце моје,
Која ће ми од глади скапати,
Матер им је Алах одазвао,
Па сад и ја кад се не повратим,
Можеш судит' како ће им бити!

Сочивица,

Кујо Турска, што си пуца на ме?
За што ли си ћијо ме убити?
Требао си мало премислити,
Да и твоја мека је мјешина,

СОЧИВИЦА.

Е се не би и за те родио
 Ваљан момак поуздане руке,
 Који никад нишан не промеће,
 Требао си и на то мислити,
 Свака сила траје за времена
 Па и вашој краја бити мора, !
 Не знате ли муке вас распеле!
 Да смо и ми створења божија,
 Да и нама крв у жилам' врије,
 И у груд'ма да нам срце бије!
 Не знате ли да смо српског рода,
 Најсвестија да нам је слобода!
 Зар не знате да смо и ми људи,
 Којима је до образа стало,
 Зар не знате да се срећа креће
 Па зло једном к вама стићи мора,
 Које ће вам стрмоглавит царство,
 А вас свију пепел прогутати,
 А сад вазуј клета потурицо,
 Да ли знадеш силног Смаић Бега?

Туре.

Познајем га арамбашо!

Сочивица.

Како мислиш да би се најлакше
 Томе бегу доскочити могло?
 Ја сам вољан дати му до знања,

Да ми спреми дванајест одјела
 Млетачкога правога скерлета
 И дванајест под сребром жечерма
 Па дванајест сребреније цеба,
 И уз цебе пуца са токама
 Све од чиста сребра одабрана,
 Недође ли то за тријест дана
 Тад нек пази силни Смаић беже,
 Што му буде нека се пофали!

Туре (премишља)

Арамбаша и остала чето,
 Заклињем вас свецем мухамедом,
 Немојте ме никада одати
 Казаћу вам баш што добро знадем,
 Смаић беже има једног брата
 А тај има на крај села љубу,
 Тамо би га могли уловити.
 А за њега дошла би уцјена.

Сочивица.

Слушај туре не шали се главом,
 Јер тако ми светог Николе
 Превариш ли први'ш погинути,
 Пође ли нам та прича по руци,
 Да бегина брата уловимо,
 Послаћемо тебе да му кажеш,
 Што је жеља чете Сочивице!

Туре.

Драге воље ја на то пристајем,
 Водићу вас најближијем путем,
 Ће вас нико опазити не ће.

Сочивица

(руком означаје два у чети који везано Туре прате, остали се редом гледају, да ли су им пушке у реду, и полазе.)

Вас двојица паз'те на то Туре,
 Чувајте га не шалте се главом,
 А ми други, браћо, сад напријед,
 Ако коме до невоље дође,
 Зови гласно „чето амо к мени!“
 Кој узможе тамо нек поможе!

ПЕТИ ПОЈАВ.

(Долазе на означено мјесто за уцјену, уморени и доводе младога брата Смаић бегова, креше један ватру а остали разпремају се сједају.)

1 Четник.

Амо Туре да те вежем овђе,
 Да ми не би та хуља утекла,
 Па би онда оста' без одијела,
 Што за брата, брат послати мора!

Сочивица.

Зар ти мислиш и на то рачунаш.
 Да ће Смаић одјело послати!
 У том си се љуто преварио,

То је замка ће бих рад да дођу
 Ту да их се мушки накрешемо.
 А сад ћу вам причат' из живота
 Кад ме једном уватише Турци,
 Поведоше кроз Пролог планину,
 Ја се виђех, да ми спаса нема,
 Осјетим се на једну пећину,
 На њој улаз са обадвје стране,
 Па знајући како су полапни
 Запјевам им како што слушате:
 „Збогом земљо, збогом' сребро злато,“
 „Што си пусто Стамболу ковати!“
 „Ој Пећино ој Пролог планино!“
 „Је сил' ће год вило посестримо,“
 „Нијеси л' вољна ти мени помоћи,“
 „Мога кога тим благом усрећи!“
 Ја то пјевам Турци уши дижу,
 Око мене ко скакавци гмижу,
 Питају ме шта сам то пјевао,
 Па кад сам им сву причу казао,
 Да сам тамо све закона благо,
 Што сам до сад Турком отимао
 Доведу ме управ до пећине,
 Ја их пустим нека у њу иду,
 Што ја њима боље приповједам,
 Ту се више бојати стадоше,

Док на једном мени један рече,
 Да л' сам вољан сам доље унићи,
 Па да вадим то велико благо?
 „Оћу Турци тако ми молитве,
 „И онако то је турско злато.“
 Одвезаше ноге ми и руке,
 Сви су своје натегнули пушке,
 Да им не бих како утекао
 У пећину низ лествицу сиђох,
 С друге стране планине изађох;
 Дуго време, на мене чекаше, —
 Међ собом се мало не изклаше: —
 А сад чујте те ме послушајте.
 Ова ватра нека по мал' гори,
 А ми наше скидајмо хаљине,
 Те наред'мо, ко да смо под њима
 Сви заспали а ми ћемо тамо

(означује око дољне руком)

Разредит' се свуда на около,
 Па кад Турци прву ватру даду,
 Сигурноће јуриш учинити,
 Па кад буду сви около ватре,
 И кад прва моја пукне пушка,
 Гађај сваки пред собом једнога,
 За тим сваки из обе кубуре
 Са тим ћемо скота забунити,
 Кад се збуне и почну бјежати,

Ми тад одма тргнумо ханџаре,
 Па на јуриш ударимо на њих,
 Не треба се ништа препадати,
 Кад се смуте гори су од жена,
 А ти Јово ево ти Смаића,
 Па га води под орлову греду,
 Сутра ћемо тамо се састати,
 Чувај Туре да ти не утече
 А ви, браћо, свак свој поса ради!

(Сви четници свукоше црне хаљине, обукоше кабанице на се, и сваки по некоје дрво затакне у земљу да хаљину подигне, ко да је човјек под њом замотан, затијем оду на све стране, и засједну и чекају! на једном навале Турци, и како је Станко казао, све је и било, они почну пуцати, кад јурну к ватри и са ханџарима почну аљине сјећи, у нади да сјеку људе, Сочивица опали, а за њим десет пута по три пуцњаве, замути Турке, ... Турци почеше падати, а за тим чета јуриша и покор учини, ту се намјери Смаић бег на Сочивицу и тако га је био обладао да не подвикне:)

Сочивица.

„Чето амо к мени“

(на то претрчи један четник и из кубуре опали, ту се Смаић сруши, Сочивица скине скупоцјену сабљу с њега, и с њом му главу одсјече, ту погибе до двадесет Турака, много више рањеније је утекло, била су и четника неколико рањена, који опљачкаше мртве Турке и одоше)

ШЕСТИ ПОЈАВ.

(На познатој плочи Синији сједи Јово, и држи уже у рукама, с којијем су биле везане руке на плећима младога Смаића, овај сједи изпред њега на земљи)

Јово.

За који час ако што остане.

Овђе ће се састати морати;

А гле, ено једног ће долази,

Ено двају ах ето и трију

(устаје па гледа)

Богу фала ено их и више.

Једног воде, Мора да је рањен,

Ах и побре ето ће долази.

СЕДМИ ПОЈАВ.

(Долазе један за другијем и рукују се, па онога рањенога спустише уз Синију, скидају оружје, а кад виђе Смаић на Сочивици сабљу братову, подвикну тужним гласом)

Смаић.

Алах, (поче се кидати и отимати, а на то му викну)

1. Четник.

Лези псето, не ћеш нам утећи,

Мораш понијет' поздрав брату своме,

Он те чека горе код пророка,

Мисмо мање од њега тражили,

А овако нам је више дао,
 Себе, тебе, и двајест Турака,
 Све остало што собом имамо,
 Понесошмо да раздарујемо,
 Нек и наше дома жене знаду
 Какве борце мужеве имаду.

Сочивица.

Добро збориш, ал' нас вријеме зове,
 Мене нешто јако кући вуче,
 За то браћо да га не губимо,
 Већ свршујмо те ајдемо кући;
 Пак кад прва опет пушка пукне
 Сваки своју дужност веће знаде,
 Ко пре дође, томе боља фала.
 Сви на посао, сад престаје шала,
 сви се састадоше и неколико ријечи тајно презборнише и
 сложише се)

Сочивица.

Добро знате, што смо ми тражили
 Виђели сте, што нам ћеше дати,
 Све и једног ћеше погубити,
 Заклетву смо скупа положили
 Ту морамо и тврдо држати,
 Још вас једном ево за то питам
 Што нам ваља Смаићем радити?
 Кад му брат се тако похолио!

И презрео наша захтевања.

Сви.

Мора погинути!

ОСМИ ПОЈАВ.

(Један сељак ода око изгорелог кућишта Сочивицина, к њему долази и чуди се)

Сочивица.

Шта је ово ако бога знадеш?!
 Чија клета рука то порази?!
 Куда л' ми је жена са дјететом?!

Сељак.

Сочивица несретна ти мајка!
 Кућу твоју запалише Турци,
 Жену с' сином собом одвукоше,
 На главу ти метнуше уцјену,
 Мртва глава стотину дуката
 А за живу и двије би дали.

Сочивица,

(плјеска се рукама)

Авај мени моја Анђелијо!
 Брзо ли сам с тобом окончао!
 Ала Турци змије отроване,
 Чудно ли ме за срце ујесте!
 Многе јаде што сте починили,

Мојој браћи и српскоме роду :
 Оно до сад што сам вам чинио,
 Чини ми се да је у сну било,
 А од селе, највећег ми свеца,
 Тући клати ће кога уватим,
 Никад више мировати не ћу,
 Светићу се док ми срце куца,
 Док је моја на рамену глава.

(Ода тамо амо, у левој руци цезердар, а у десној главу држи, застаде на настави.)

За кућу ми ни полак жалости,
 Да ми пустише злато Анђелију,
 Сада видим како срце тужи,
 Већма за њом лебдим нег икада,
 Сад осјећам како ми је тежко,
 Кад је нема ту да ме огрли,
 Нема сина да се смије на ме,
 Ој освето, ала ли сам жедан
 На крв турску као на меду !
 Уморан сам, јадан, а и бједан,
 Причека ћу до првог сутона.

(Сељаку који сједи на дрвету једном огорелом, почне говорити.)

Приповједај тако ти спасења !
 Ће ви биште за што не браниште ?
 Зар немате у прсима срца ?
 Зар немате по кућам' оружја ?
 Јесте л' људи имате ли снаге ?

Зар у жилам не куца вам крвца?
 Је л' вам тешко ударит на Турке?
 Који су вам све изотимали,
 Што имаште и што одгојиште!
 Зар вам образ црљен не постаје?
 Кад видите куће у пепелу,
 Браће ваше и сусједа вашег?.

Сељак.

Сочивица, мој по богу брате!
 Опрости нам, ми их се бојимо,
 Јер су близо ето преко међе,
 А љути су гори од звјеради,
 Па би наше попалили куће!

Сочивица.

Кукавна ти и несретна мајка,
 С тога мислиш да ће те жалити,
 Што мирујеш и што мирно гледаш,
 Љуто си се на там преварио,
 Већ те питам, имаш ли оружја,
 Немаш ли га, ја ћу ти га дати,
 Па се спремај зови, десно, лево,
 Сваког момка кога роди мајка,
 Да се диже бранит' и одбијат'
 Нападаје азијатске хорде.

Сељак (пружа му руку).

Ево руке а вјеру ти дајем
 Ја ћу с тобом па макар пропао. (оде).

ДЕВЕТИ ПОЈАВ.

(Сочивица сам сједе, насловно се, долази више четника, рукују се с њимеј.

1. Четник (чуди се).

Арамбаша, шта је с твојом кућом?
 Зар ти звјерад жену одвукоше?!
 Шта чекамо, зар није срамота?
 Могли смо ју већ до сад отети,
 Ој тако ми бога великога!
 Пораз овај скупо ће их стати
 Ја одлазим другу браћу звати. (одлази).

2. Четник.

Арамбашо, немој оклијевати,
 У очима можеш нам виђети,
 Присеглисмо слушаћемо тебе,
 Једнако нам свима срце зебе,
 Што се данас догодило теби,
 Сутра ће се догодити мени!

Сочивица (озбиљно).

Мога стања, моје жене нема,
 Моје куће, мога добра нема,
 Мога сина јединога нема,
 Ту видите што је почињено!
 (долази више четника рукују се и Сочивица продужи)
 Све сад знате по делу судите,
 Ко би пакост таку подносио;
 Ништа друго сад нам не остаје,

Нег освету сваки пут краву
 На успомен косовског покоља,
 Ће нам паде Милош, Милан, Иван,
 Девет браће млади Југовића,
 Па и бабо стари Југ Богдане,
 Изгибоше српски витезови,
 Цари, краљи, бани и кнезови,
 Српска крвца тад море постаде
 На Косову царство нам пропаде,
 Паде за част за крст и слободу,
 Вјечан спомен оставише роду
 Ми смо дјеца од тије отаца,
 Ваља на њих да се угледамо
 Горе у небу да их осветимо :

(пружа руку к нобу, па затијем друштву)

Ко је кадар српско носит' име?
 Ко л' за образ главу изгубити ?
 Нек набија две мале кубуре
 И дугачку шару извежену,
 Оштар ханџар за појас затиче,
 Нек се спрема које вољан самном,
 Ко не пође нек се под прегачу
 Своје жене сакрије од свијета !

Сви (једногласно.)

Сви ћемо с тобом !
 У ватру и воду :
 За дом и слободу !

ДЕСЕТИ ПОЈАВ.

(У Турској два брега, десно и лијево камење и дрвље високо и дебело, Четници се заклонили у бусију, и чекају турски караван, који пролази натоварен разном робом. Турци се шале, пјевају егленишу, види се стар Турчин ће јаше на једном краишнику, прореза му аљину као узенгије кад су се нанизали сви између чете, која на њих чека, први опали Сочивица, а за њим сви остали).

Сочивица (подвикне).

Јуриш, друзи то су наши лузи!

(Четници испуцају па са ханџаром јурнуше у Турке, те све скасапише, неке повезаше за дрвље, неке мртве опљачкаше, вратише карван назад, што је робе и оружја ваљало, стрпају на коње и оћерају са собом).

ЈЕДАНАЈЕСТИ ПОЈАВ.

(На тремећи испод једне шуме равница, растоварили четници коње, извадили робу преда се, па дијеле).

Сочивица.

Све што има ваља извадити,
Вреће, торбе треба отворити,
Робу ону што се лактом мјери
Врћи треба на једну гомилу,
Ориж, каву а и шећер бјели,
Пазићемо да се вагом дјели,
Начините на једнаке дјеле

Да не буде ни једноме криво. (окреће се Јови).

Побратиме ти нас на број узми,

Па на броју колико нас буде
Онолико дјела нека буде,

Јово.

А што ћемо како ли с коњима?
Њих имамо петнајест комада,
А нас сада има четрнајест,
Ми смо вољни теб' једно наврћи.

Сочивица.

Немој, браћо, ја не примам више.
Тако м' душе што у мени дише,
Једна браћа а једнака плаћа,
Неђу другач' ма да сам без гаћа.

1. Четник.

(Узо па прегледа неке шаре циге камбрике).

То су Турци за гаће купили,
Да наките буле у харему
Видиш побро, шта ми у дјел падне,
Па ако ми твоју руку дадеш,
Да ћеш от'ле жени скројит гаће,
Сав мој дијел ћу ти поклонити.

2. Четник.

Немој болан тако бенетати!
Моја жена преде себи сама
Што јој треба од бијела платна,
А та жица управ да је златна,
Па на свили баш да је откана,
Моја жена то не би носила.

3. Четник.

(Одвезује вреће)

Гле шта је то тако вам поклада?
 Какав је то грах некав зелени?
 Чини ми се, тако боб изгледа,
 Шта се ради с' тијем која бједа?
 Је л' вас који тако што ће гледа?
 (Дође њих више, и узимају у шаке, гледају и не зна ни-
 један, док не дође)

Сочивица.

То је кава с другог краја свијета,
 То се пече пак се онда меље,
 Пак се вари и шећером слади,
 Иначе је ко и пелим грка.

1. Четник.

Баш и то ћу радо даровати,
 Ко ће пити каву без шећера,
 Не ћу да се жена ми научи
 Каву пити, шар гаће носити,
 Јер се не би могла подносити.

Јово (прегледа ориж.)

Гле каква је та орижа бјела?
 Да ј' варена чудно л' би се јела,
 Турци, буле сада оштре зубе.
 Ма свима ће прво попадати,
 Нег пилафа што ћ' од'гле ждерати
 Кад дознају да су им Личани

сочивица.

Турски карван себи присвојили,
Биће плача, јада и кукања !

(у једној мјешини овчијој, која је пуна била некакога пића,
док су други разметали робу на дјелове, одвеза ју четник,
нађе неки чанак од дрвета с држком уточи и мириши, па пије.)

4. Четник.

Еј у здравље нашег арамбаше,
Који нам је плијен прибавио,
Коња, робе, каве, и шећера,
Платна, сукна, па чак и ексера,
Турска рува и оружја љута,
Сочивица здрав и по сто пута !

(пружа му ракије у чанку.)

Сочивица (прама па куша)

Ни код пића не треба брз бити,
Све што тече не смије се пити,
У пићу се налази отрова !
Из незнања од њег би свиснуо.

2. Четник.

(одвезао једну трубу прљена скрлета па га премеће, разте-
же и говори).

Све вам просто мени ово дајте,
Док премјерим само ме чекајте,
Да с обучем у млетачко руво,
Па овај пут баш каву не кув'о.

Сочивица.

Ни по твојој ни по мојој вољи
Ту не смије нико бити бољи,

Шта се теби мили и допада,
И другом се допаднути може
С тога, друже, и код те прилике
Не смијемо чинити разлике.

3. Четник.

(Узео турбаве да замотава око главе, но би му дугачко, па не може да прекине почпе се окретати, смијати и почне трзати оће да прекине, кад и то не могне рече)

Немој ме се који уплашити
Па мислити Турчин је с турбаном
Ја сам Стево изпод Суртулије.*)

4. Четник.

(држи у руци двије кубуре и говори)

Сочивицо и остала браћо!
За ове вас две кубуре молим,
За то мој дијел нека мањи буде,
Јер правије немадем кубура
А требам их, да таманим Турке.

Сочивица.

Са оружјем ту је нешто друго,
Оружје нам треба добро свима
Све оружје ваља прегледати
Који нема томе ваља дати.

(Сви показују оружије, ће се донесоме и оне отете од Турака пушке, и тако се свакоме намири, дуга пушка, две

*) Један високи бријег, од кога се отргла послије земља, и поразила више обитељи и кућа.

кубуре и ханџар, кад се све то уреди, онда етадоше сви
около раздијељених хрпа, које лежаше на пољани, и арам-
баша поче.)

Сочивица.

Сада видим да сте подјелили,
Четрнајест хрпа начинили,
С тога, браћо, прије нег пођемо,
Сваки своју товарити робу,
Питам сваког је л' му дио право
Који коме по срећи припане
Једном ћемо очи завезати
Па ћемо га на страну одвести
Нека зовне име од онога
Ком ће који дијел намјенити
Је л' вам право да се тако ради (сви вичу)

Сви.

Право! живио Сочивица
Весело и здраво!

Сочивица.

Међу нама, а по годинама
Друг најмлаћи нека се појави,
Браћи љубав ваља да направи
Нек се тамо на страну постави.
(Најмлаћи изађе, а Сочивица узе једну мараму из џепа, те
му свеза очи, па га остави).

Сочивица (наставља).

Сада пази па на прсте ређај

Да не речеш кога по два пута
(упре у прву хрпу)

Овај дијо ко има добити?

Слепац.

Тај нек буде нашем Сочивици

Сочивица.

Коме ћемо овај овђе дати?

Слепац.

Побратиму његовome Јови

Сочивица.

Коме мислиш да се овај даде?

Слепац.

Моме куму од Чирића Пери, —

Задњи мени данас вашој бени,

(снима мараму с -- очију)

3. Четник.

Ето среће да сам ја та бена,

Међу свима био би најмлађи

Па би управ сада се женио

Никад љепши и бољи сватова

Нит нам фали коња ни оружја

Нит јунака за свадбу ваљани

Ајде жен' се да се проиграмо

Да видимо ког је Турчин*) бржи?

(Смију се товаре и одлазе.)

*) Турским коњма говори се „Турчин“.

ДВАНАЈЕСТИ ПОЈАВ.

(У турском граду Лијевну, турска меана, три Турчина прекршћеним ногама, сједе на ћилиму, пуше из чибука и пију каву).

1. Турчин.

Вала то се поднијет не може,
 То ни коран више не допушта
 Чини ми се да га погазишмо,
 За што оце с мунара да вичу
 Што кљањамо што свеца молимо.
 Кад у нами турске крви нема,
 Све од страха једног копилета
 Тог ајдука Сочивице Станка,
 Сакрило се за гаће булине
 Па се више нико и не миче, —
 Нема зора нема одважности
 По турскоме, кордаш, обичају,

2. Турчин.

Није тако болан за што здавајаш?
 Тијем рјечма нема мјеста овђе,
 Ко вјерује мухамеда старца
 Рађе сијече рају него јарца.

3. Турчин.

Чујте Туци ево вира моја,
 Од кад сам се опасао пасом
 За таково скембе чуо нијесам

Који таку сложну чету има
 Камо допре тамо и побједи
 Сочивица од кад се појави
 Многе Турке та куја подави.

ТРИНАЈЕСТИ ПОЈАВ.

Сочивица

(у туреком одијелу подбријан, турбаном на глави, поздравља)
 Ош ђелдум вам синови пророка!

1. Турчин.

Алах разаш не знани јуначе,
 Од куд дође тако не повољан?
 Ко да ниси из нашега краја?

Сочивица.

Ни сам бива већ чак из Травника,
 Гонијо сам корван од Приморја.
 Много коња и велика дружба, —
 Сваке робе толико товара,
 Па нас срете небројена чета
 Тог проклетог Сочивице Станка,
 Удри на нас ко из неба стрелом,
 Разби корван, поби многе Турке
 Отеше нам све што имадошмо,
 Једва живе главе изнесошмо,
 И то само нас трећи дијел има,
 Осталијем смркнуло се свима,

2. Турчин.

Па шта се је даље догодило?
Зар отеше све што сте имали?

Сочивица.

Како рекох ту ме тако видиш,
Без пробита једног двајеслука,
Турци браћо то је силна мука!
Нег сам чуо у овоме граду
Да му с' жена с дјететом налази,
Да су му их Турци заробили,
Ох! да ми је како до њих доћи,
На ножу бих очи им вадио,
Зубима бих месо им гризао.

3. Турчин.

Ко ти рече је ли то могуће
Па и ми би то знати морали
За ту клету влашку женетину,

2. Турчин.

Треба бити срца јуначкога,
Као што сам ја ту скоро био,
Кад сам сина жену заробио
Станкову сам кућу запалио,
Њег'ва жена по харему хода,
А сина сам већ му потурчио.

Сочивица.

(Кад то чу, ђеде да га задави, али опет стрпе се, те га
загрли, и почне га љубити, па настави)

Сто пута ћу да те ја пољубим!
 Од весеља оћу да полудим!
 Срце моје што је пожелило,
 То се ето веће догодило.

(заустави и мало очи обори)

3. Туре.

Мало ће ти срце одољети,
 Кад си чуо о те догођаје,

Сочивица.

Пол товара свали ми се с душе:
 (окреће се 2-м Турчину)

Ја те молим у име пророка!
 Покажи ми душманско копице,
 Да га видим не тражим освете.

2. Туре.

Ајде са мном па ћеш га виђети.
 (Устају сви и одлазе)

ЧЕТРНАЈЕСТИ ПОЈАВ.

Анђа.

(у Турецком харему, у булином одијелу, сједи сама, плаче
 и преклиње своју судбину)

Ох мој Боже! ала сам несретна!
 Мајко моја! што си ме родила?
 Црна земљо! што ме не прогуташ?
 Смрти клета! за што не долазиш?

Јао Станко, сунце моје жарко:
 Да си мудар ко Краљевић Марко
 Да ме отнеш од проклете руке
 Да не сносим оволике муке.

ПЕТНАЈЕСТИ ПОЈАВ.

2. Туре и Станко.

(Туре улази на прво Сочивица за њим, и дигао прет кажи-
 пут на Анђу, да га не би одала.)

2. Туре.

Ето Ајке, а ће је Ибрахим?

Анђа (или Ајка тако назвата).

Баш сад спава у малој одаји.

2. Туре.

(отвори врата, ступи у одају да донесе Ибрахима. за то
 'вријеме Станко Анђи пришапће да нико не опази.)

Сочивица (Анђи.)

Чекаћу те ноћас код џамије.

(Иде к вратима, Туре се враћа носи Ибрахима, Станко да
 га дјете не би познало, натурн кану и турбан низко на очи, па
 се намргоди, шкрине зуби окрено се и рече):

Аферим ти вири пророковој,

Да ти ниси ово учинио,

Морао бих ја то чинит' био,

Па макар ме сто глава стајало! (прукује се и оде).

ШЕСТНАЈЕСТИ ПОЈАВ.

Сочивица

(шуња се изпред џамије . воћ мирва, застане, гледа — па
настави)

Да ли ће ми по руци испасти?
Да л' ће Анђа моћи се украсти?
Опрезне су те гује отровне,
Опазиће може зло испасти,

Анђа

(носи замотано дијете.)

Ој Станиша очи обадвије!
Сам бог ти је памет разевјетлио!
Те нас оте вуку из чељусти,
Напред Станко моје сунце жарко.
(Пољуби га и одоше).

П Е Т И Ч И Н.

ПРВИ ПОЈАВ.

Фенрих

(у војничком одијелу: фрак црни, црљено около, око четрдесет година, брци обријати, љутит, шеће по писарни, вани чује се јаук, један краишник лежи на клупи, каплар га батина).

Опет тужбе проти Сочивици,
Сам враг га је овамо донио,
Турци туже што гођ горе могу,
Наши опет на Турке се туже,
Наши веле посјекоше Турци,
Турци опет додјаше ајдуци,
Нити знадеш амо, нити тамо,
Управ не знам шта би започео?

ДРУГИ ПОЈАВ.

Капрал

(улази, сијед, сабљу на црну ремену, дође пред Фенриха,
три корака предањ, стаде, почаст).

Двадесет и пет дадо му батина!

(вади из џепа пиемо и даје Фенриху, на то уђе)

Краишник (и рече)

Фала на батинама. (Оде)

Фенрих (чита писмо)

Шта је ово једа ли ја сањам ?
 Ил' сам можда с памети сишао ?
 То не могу нит вјероват' смијем,
 Камо отров да га одма пијем,
 Цар долази, па да га ја чекам.
 Да ја знадем с њиме говорити,
 Ето за ме среће превелике,
 Ал овако биће наопако.

(Сједе на столац и наслони се, главу у руке и дуље времена мисли, на то (Сочивица уђе и назива).

ТРЕЋИ ПОЈАВ.

Сочивица.

Добра ти срећа!

Фенрих.

(тргне се и скочи против њему).

Ајдучино ће те ђаво држи ?
 Ти си узрок свакоме немиру,
 Тебе ради многи су страдали,
 Многима си сам живот скратио,
 Узнемири двије царевине.
 С тога ево сам цар главом иде,
 А Турци ће доћи да те туже,
 Баш си добро дошо у тавницу,
 И онако одавно те тражим,
 Одма ћу те у гвожђа стрпати,
 У тавници цара ћеш чекати.

ЧЕТВРТИ ПОЈАВ.

(Каптар улази и опет обави почаст, Фенрих означаје Сочивицу).

Тог ајдука ваља затвори
 Ником недај с њиме говорити
 Утече ли ти' ш на мјесто њега
Сочивица.

За што би ти мене затварао?
 За што л' би ме ту тако грдио?
 Ваља за то што сам Турке био
 Веза, ћера, главе одсијеца
 Толикијем живот прекратио,
 Што сам нешто страха им задао
 То је зулум сад мало престао
 Али си се љуто преварио.
 Вјера моја у тавницу не ћу
 Жива у њу не дам да ме мећу.

Каптал (Сочивици)

Ајде сада то ти не помаже
 Вршит' морам ја што ми се каже.

Сочивица.

Ти, несрећо, да затвараш мене
 Та срам би ме било сваке жене,
 Кад би слушо још такове бене.

Фенрих.

Чујеш, хуљо, таки да си пошо
 Иначе ћу дозвати солдате

Свезаћу те на дрвену клупу
 Одрапити педесет батина
 Па ти нико те скинути не ће.
 Halb rechts! Marsch!

Сочивица.

Је си чуо неки господине!
 Живу не ћеш дават' ми батине
 У тавницу твоју ићи не ћу
 Осим ако зовнеш силу већу!
 И ту жива затварат' ме не ће,
 Вјера бож'ја биће туге веће!
 Пролиће се крв што пужно није,
 А ја не знам за што да се лије?
 Ја крив ни сам ником ништа био,
 За слободу своју крв сам лијо,
 И за то ћу сам пред цара доћи.
 На поштену ријеч сад ћу проћи.

Фенрих

(љути се, види да се овај неда уплашити, пусти га).
 А ти иди па кад чуо будеш!
 Свијетла круна да је стигла амо,
 Да си први при долазку овђе.

Сочивица (оде).

ПЕТИ ПОЈАВ.

(Улазе два солдата, обучени у кабинице милитарске, исто такове и капо на глави, кад уђоше у пијарну Фенрикову, стадоше и учине почаст).

Фенрих.

(оштро нападне на њих.)

Камо сте се ви од куће дигли?
 Без дозволе, од мене вам дате, —
 Зар не знате да ја забрањујем!
 Сваком ићи из своје обћине,
 По готову не смију солдати.
 Од своје се куће одмицати,
 У осталом кад се тако слуша:
 Капрал деде ш њима у бувару
 Љесковине треба прибавити,
 Да их сјутра ручком почастимо.

(На ове ријечи одкопчава даво стојећи солдат своју кабиницу, види се царско одијело са знаковима, које кад Фенрих опазн, познаде цара Јосипа, и поблиједи као крпа и умукну)

Цар Јосип.

Тако ли се у тој тужној Лици!
 Наши царски закони тумаче.
 Да ли за то ви примате плаћу?
 Да сироте овђе затварате,
 Па још озго батине дајете
 Ђе то стоји покажете ми закон?
 Сада видим за што много туже,
 Па им и то ништа не помаже,

А како би кад сте сви једнаки.
 Право каже она пословица:
 „Враг ђаволу очију не вади“.
 Сад увиђам да се криво ради!
 Све на рачун цара и владара!
 Зар ви нијесте овамо послани,
 Да земаљске законе вршите,
 А ви исте ногама газите,
 Нит имате свијести ни образа,
 Нит имате чувства ни поштења,
 Нит сте кадри праведно радити,
 Нит народом тијем управљати.

ШЕСТИ ПОЈАВ.

Сочивица

(улази срећом фебриховом, на задње ријечи царева, поклања
 се па рече):

Свијетла круно славни господару!
 Поздравља те вођа Сочивица!
 Овако ме у том крају зову,
 Ово име теби су тужили
 Да замеће буну на кордуну.

Цар Јосип (гледа га).

Тебе Турци туже непрестано
 Да им палиш села и градове,
 Да одгониш ће гођ што уватиш

СОЧИВИЦА.

Да им корван сваки пут опљачкаш,
 Да потуче небројене Турке.
 Да си гори од горског ајдука.

Сочивица.

То све слушам, што су ви тужили,
 Не причају о своме зулуму,
 Не казују како наше куће
 Пале, робе, у пепел сатиру,
 Жене, цуре, силом себи вуку
 Старце слабе на коље натичу,
 Дјецу пеку, старе бабе сијеку,
 Муке сваке што народу чине
 Царе! Боже призри са висине!
 Нијесам кадар јаде поређати,
 Теби царе, шта та звијерад ради,
 Све те горке бједе и невоље,
 Страшна дјела па мучке покоље,
 Нема пера нити има руке
 Да опише наше горке муке!

Цар Јосип.

Коме сада ваља вјеровати?
 Турци туже тебе наопако,
 Ти говориш да то није тако!
 Баш на тебе највише се виче
 Да тај немир од тебе потиче
 Тако гласе тужбе обадвије,
 Твоја срећа ако тако није.

Сочивица.

Нек ме туже колико им драго!
 Жив у земљу копати се недам,
 Смрти свагда лав' у очи гледам,
 Нека Турци на крај наш не иду,
 Нек мирују, и поштени буду,
 Ми не ћемо на њи ударити,
 Нити ће нас требати тужити,
 На дому ће свак своме радити,
 О клину ће нам пушке висити,
 Ханжари ће од крви постити.

Цар Јосип (Сочивици).

Уклони се да се тужбе виде.
 (Сочивица поклонил се и одлази, затијем окреће се и настави)

Цар Јосип (секретару)

Погледајте оштро прочитајте!
 Обе тужбе добро проучите!
 То се једном мора уредити.

(Секретар чита и сам цар чита па настави даље)

Што држите све ви од те ствари?

Секретар.

Да су Турци најподли варвари!

Цар Јосип.

Ту смо дакле обадва на чисто
 Треба звати назад Сочивицу
 Добро сам се на њега сјетио

За тај поса бољег овђе нема
 Да нам буде вођа пред Серегом.

Секретар

(зове на врата Фенриха, исти улази и поклони се).

Сада нека Сочивица уђе.

СЕДМИ ПОЈАВ.

(Фенрих се поклони изађе, и уђе)

Сочивица

(и поклони се, пружи сабљу у драгом камену оковану,
 цџру и настави):

Свијетли царе ево сабље ове
 Од данас се, нека твоја зове,
 Са Смајића Бега је скинута
 Главу сам му с њоме одсјекао
 Кад је на нас био ударио,
 Он стотином, а ја десетином,
 А таки ми сви бојеви бише
 Ја с мањином, а Турци већином,
 За њих горе сваки пут испаде.

Цар Јосип.

На том дару лијена ти фала
 (турџ руку у жеп, па извади неколико дуката и даде Со-
 чивици и настави)

Јел истина све што приповједаш?
 Да с' на јачег удара од себе?

Сочивица.

Господару и свијетли цару!
 Срамота би била ударити,
 На нејака ил' на сирмака,
 На јаче се свесрдније скаче.

Цар Јосип.

Деде реци али по истини,
 Колико си Турак погубио?

Сочивица.

Господару до сад лаго нијесам
 До пет стотин мого би присећи
 Турског екота да сам погубио
 За десетак не гледа се глава
 Ако ј' прешло више преко броја.

Цар Јосип.

Слушај сада, што је воља моја,
 А од данас, заповјед је твоја!
 Бићеш овђе сержки фелбаба,
 Паш чувати међу од Турака,
 Које Туре на наш крај уватиш,
 Тога вежи па суду пошиљај,
 Суд ће своје над истим изрећи!
 Своје вољно ништ више не чини,
 Наш ће закон за све се старати
 (веже му портане на ханжар).

Сад си главар тријест Сержана,
 Моћ велика од мене ти дана,

Само пази да се закон штује
 Да у Лику Турчин нам мирује.

Сочивица (поклони се)

Свијетли царе на дару ти фала
 И на твојој високој одлуци,
 Заповједи твоје ћу слушати,
 Миран бити морам покушати,
 Царска сила ту ће боља бити,
 Овако ће мање крв се лити,
 Само ако Турци не одпочну?
 Започну ли вратићу им зајам (поклони се и оде)
 Јер још ником дужан не остадо.

Цар Јосип (секретару.)

Дозовте ми амо сад фенриха. (Секретар отвара врата)

ОСМИ ПОЈАВ.

Цар Јосип (клања се).

Чујте добро што ћу вам казати,
 Од сад више тако не радите.
 Јер господство вама повјерено
 Лахко ће те моћи изгубити,
 Прва тужба проти вама дође!
 Прама ником горди бит' не смјете,
 Са свакијем људски поступајте
 А закона строго се држите.

Фенрих (замуцао)

Свијетли царе круно посвећена
Сгрешо сам не ћу никад више
Од сад како царски закон гласи
Да се чини, тако ћу чинити!

Цар Јосип.

А сад оћу да до међе поћем,
Те да видим докле ми је царство,
Арамбаша нека с нама иде
Сережани јашућ нек нас прате
Па са Граба нек се назад врате.

(Цар и остали одлазе, за њима наоружани сережани, један за другијем, у сережном одијелу, црљене капе велике, и црљени капоран, плаве геге, и црљена велика кабаница.)

ДЕВЕТИ ПОЈАВ.

(На једном Пољницу близо међе, испод каменити бргова, пружи́ла се једна зелена ливада, на крају ње подожили Серезани ватру, па припекли овна, кога су за четири цванцике купили, ту га пеку и одмарају се).

1. Серезанин.

Ајте браћо да се умећемо
На тој равној зеленој пољани
Одавно се уметао нијесам
Да видимо ко ће одбацити.

(Више серезана скидоше оружја са себе, један донесе овелик камев и баца га на земљу).

2. Серезанин.

Ево рупе камен ју начини

С тог биљега можемо бацати.

(Узео камен у десну руку и држи на рамену, и нагађа лијеву ногу на биљег, па баци што даље може, тако и други и трећи, и сви редом).

3. Серезанин.

Сви код тога једнога камена

Није право да губимо вријеме,

Које вољан да се посрнамо

То је моја игра најмилија.

(Неколико серезана изађоше на страну, те се поставе један од другог десетак корака на далеко, нагну се један за другијем, подвију главе а рукама наслоне се на кољена и тако чекају сваки поједини реда, и. пр. најзадњи почи е трчати и прескочи онога пред собом, и иде тако даље док не буде нај први, и тако онда иде редом).

4. Серезанин.

Ко ће зечки да се ускачемо?

Нека амо к мени се придружи,

Ево ту је најлепша равница.

(Одмота појас са себе и пружи га као обилежје, одклен да се скаче, на то дође међу њима)

Сочивица.

Дјецо драга моји соколови

Ваша игра срце ми разигра

Скоро би се сам с вама играо,

Младост вашу сретно проводите,

Од никога страха из над главе,
 Ја у вашим кад би годинама,
 Неимадо ни дана слободна,
 Двајест моји најврсти година,
 Под ајдучку мора преживљети!
 Моја глава би на пол у торби.
 (На ове ријечи дође један сержанин који је испекао овна
 и рече):

5. Сержанин.

Арамбашо, дружино остала,
 Ован печен ено се олади,
 А ви сте се ето разиграли,
 Као дјеца кад су код оваца,
 Чудно ми је да се не кривате,
 Да ја коме отиснем прасицу*)
 Зар нечусте да тутње облаци
 Могла би нас затећи олуја.

1. Сержанин.

Шта се теби бунца о олуји
 На овако лијепо ме дану
 Нема о том данас ни замисла.

3. Сержанин.

Колико сам пута покисао
 На најлепшем дану летошњему
 Ма о томе боље прекинути

*) Дрвено округло зрно што чобани кривама наређивају
 зове се „прасица.“

Ован печен не може да чека

Већ ајдемо па да ужићамо.

(На једном Јарчијем кожуху, скасапи један сержанин са ханџаром овна на мале комадиће, сви сержани повадише из својије тораба леба, и поједоше око обједа кога братска ужише, одпочне опет разговор међу њима).

1. Сержанин.

Арамбаша тако ти старости

Причај де нам коју из младости.

Сочививица.

Дјецо моја вјерни друзи моји

Много часа има би причати

Управ не знам ће би започео :

Баш се тријест навршило лета

Да вам кажем кад ме уватише

Цио буљук помамни Турака,

Једни ћеше на колац натаћи,

Други махом да ће сјећи главу,

Буљук-баша теде већу славу;

На коња ме свога на товари,

Из под коња ланци ноге веже

А на руке гвожђене лисице,

Одправи ме пут Једрени граду

Бакшиш велик паши да начини

Неколико дана путовашмо,

Почеше ме ракијом појити,

Нагни плоску ма вражје не куша,
 Тад ми стаде расти моја душа,
 Једног дана о првом сутону,
 Виђо Турке да су се напили,
 Један пјева а други одпјева
 Свуд напријед са поносом вичу
 „Уловишмо тицу Сочивицу“!
 Сву сам моју снагу уложио
 Док извуко из лисица руке
 Тај ме поса стаде тешке муке.
 Још двојица Турак око мене
 Један ћаше лулу да запали,
 Други мени плоскун опет пружа,
 Начнем плоскун али мало пијем
 Мотрим пијућ па једнијем махом
 Звизднем Туре плоскуном у очи
 Тако вјешто да му мозак скочи
 Брже боље сгулим његве с ногу
 С коња скочи зграби цефердара.
 Залети се и на оног другог
 Који ћаше таде да подвикне
 Са кундаком лупи га у зубе
 Да не виче да не деља буне;
 Паде с коња ја брже прискочи
 Оте ханжар одрубил му главу
 Па на коња његова зајашем

Притегнем га па поћерам оштро
Тад измако што никад не мишљо.

Сви

Евалати вриједни Арамбаша
Ти си Јунак ти си дика наша.

2. Серезанин.

Ето за нас браћо лијепе школе
Макар да ју душмани не воле —
Но ми на то не смјемо гледати
Него слогу и љубав чувати
Будућности што ће користити

1. Серезанин.

Твоје ријечи велике су за нас
Пуно важе овђе оне данас. (Чује се пуцњава).

Арамбаша

Шта се чује од куд то пуцаће
Зар ће опет да нас узнемире
Ти проклети Турски одметници
Или ваља мимо међе јашу
Ил' су с благом допрли на пашу,
Ал гле ето ближе се примичу
Сјеку рају и на сав глас вичу.

(Сви се дижу обилазе и прегледају пушке, мотре озбиљно,
пуцњава се чује све ближе)

1. Серезанин

Арамбаша видиш ли ти чуда
Навалиће на нас сад овуда

Видиш да их има на стотине
Зар је нужно од нас да ко гине.

Арамбаша.

Наша међа преко ње недамо
У бусије сад да засједамо
Лијево, десно, ђе је боља згода,
Ено тамо сребрница вода,
Гледаће мо да их натјерамо,
Нек се топе, што не побијемо. (Чује се вика.)
„Напред Турци у име пророка
„Да ђауре већ једном сломимо
„До Беча се уставит' не ћемо
„Док ћесара жива уватимо“.

Сочивица

Станте мало да се огледамо
Далеко сте Турци засновали.
(Потегне из бусије, цефердар ениу а исто Туре паде, запу-
цаше пушке са свију крајева. Турска војска навали, и не-
одољева, једни падају други намичу, жестоки се бој отво-
рно, сержани гину, Турци тако исто вичу)

Турци.

Модец! Медец!

(Види се да спаса нема ссрежанима, јер их нема него три-
десет, а Турака цијела војска, на то подвикну)

Сочивица.

Кад видимо да мријети морамо!

**Да јуначки главе замјенимо!
Ваљан спомен дјеци оставимо!**

(На ове ријечи испуцају пушке, потргоше ханжаре и јурише у Турке, то је грозна слика, неможе се описати. Турци навалише са више страна да Сочивицу жива увате, но он се неда никако, нож му се пребије, он пограби од једнога мртвога Турчина ханжар, у том сагибању прискочи Туркесина, и сејече му главу, борба је још мало трајала, од сержана оста неколико рњени, оно друго изгибе. Турака је мртвије више од стотине остало, рањенима не зна се ни броја, од то доба, зове се та ливада „крвава пољана“. Ту оконча славно, са ваљаном дружином свој живот Сочивица.)

Крај.

турше
Турш
во он
рехвал
чи Тр
ајала с
Турш
на се н
ана. Т
очи бил

J10776